

CHA NI NDEHE RA CHAHNU JUAAN

Cha ni sanahan ra Jesucristo chi ra Juaan

1 Tuhun ya cuu tuhun cha ni sanahan ra Jesucristo chi musu ra Ndioo cuhva ni sanahan ra Ndioo chi ra, ta cha ni sanahan ra ñaan cha cuu cha cua coo yatin nu cuahan quivi. Tacan ni sacoto ra, vati tava tiñu ra chi iin ra tatun Ndioo, ta cuahan ra nuun iyo ra Juaan musu ra, ²ta ra Juaan can—racan cuu ra chaha cuenda ndihi cha ni ndehe ra. Chaha ra cuenda ndihi cha ni cati tuhun ra Ndioo, ta chaha tahan ra cuenda ndihi cha ni cati tuhun tahan ra Jesucristo.

³Na cua cusii ini ñivi cua sacuaha tuhun Ndioo ya, ta na cua cusii ini tahan ñivi cua tasoho chi chi. Cua cusii ini ñivi cua sacuinu tuhun cha iyo nu tutu ya, vati cha yatin iyo quivi cua cacu ñi nu iyo ñi.

Taa ra Juaan tuhun ya chi ñivi Ndioo nducuiti ucha ñuun iti ñuhun Asia

⁴Yuhu ra Juaan taa tuhun ya chihin ndo, ta ñivi Ndioo cuu ndo. Ucha ve ñuhun iyo ñuhun Asia cuu nu nducuiti ndo, ta sacahnu ndo chi ra Ndioo. Na cua savaha ra Ndioo tu manini chi ndo, ta na cua savaha

ra cha cua coo taxin anima ndo, vati maan ra cuu ra cha iyo vitin, ta maan ra cuu ra cha ni chacoo nu quichi quivi, ta maan ra cuu ra cua coo nu cuahan quivi. Tacan ni na cua savaha tahan ra tatun Ndioo inda nu ndaa ra Ndioo, ta ucha tahan rai cuu ra, ta ra Tati Ndioo cuu ra. ⁵Tacan ni na cua savaha tahan ra Jesucristo tu manini chi ndo, vati maan ra cuu ra cati tuhun iin cha ndicha ndicha. Ni natacu xihna cuii maan ra tañu ñivi ndii, ta ndaca ñahan ra chi ra cuu cumi tiñu ñuhun ñuñivi ya. Maan ra cuu ra cuni mani chi yo, ta maan ra cuu ra chati niñi ra, ta sanaan ra cuati yo. ⁶Maan ra cuu ra ni savaha cha cuu yo rey, ta maan ra ni savaha cha cuu yo sava ta cua iin sutu iti nuun ra Ndioo sutu ra. Chi maan ra Jesucristo na cua sacahnu yo, ta na cua coo tu ndee ini chi ra nda cua nda vitin ta nda cua nda cua cundihi ñuhun ñuñivi, ta na cua cuu chi tacan ni.

⁷¡Jihna! Cha vachi ra tichi vico, ta cua ndehe ndihi ñivi chi ra. Cua ndehe ndihi ñivi cuxaan ini chi ra, ta ndihi ñivi iyo nu ñuhun ñuñivi cua ndahyu ñi, [vati ña cuni ñi chi ra nu ni quichi quivi,] ta na cua cuu chi tacan ni.

⁸Cati ra chahnu Ndioo ti maan ra cuu ra nda ni xihna cuii, ta maan ra cuu ra cua coo nu cua cundihi ndihi cha iyo. Chacan cuu cha cuu ra sava ni ta cua letra A chi letra Z, cati ra, ta iyo ndihi cuii tu ndee ini chi ra. Maan ra cuu ra cha iyo vitin, ta maan ra cuu ra nda ni xihna cuii, ta maan ra cuu ra ni cua coo nu cuahan quivi.

Ndehe ra Juaan chi ra chahnu Cristo

⁹Yuhu ra Juaan cuu yani ndo, ta cha ni ndehe tahin tu ndoho cuenda ra Jesuu, ta cua coo tahin chi ndo nu cua cundaca ñahan ra Ndioo, soco cua cundee ini tahin nda cua nda quivi can. Ni chacoí iti ñuhun Patmo, ta mahñu nduta caa ñuhun can. Ni chacoí tican, vati ni cati tuhin tuhun Ndioo, ta ni chahi cuenda yoso cuhva iyo ra Jesuu. [Chacan cuu cha ni chacoí chi tu ndoho tican.] ¹⁰Iin quivi domingu ni chacoo iin tu ndee ini cha chaha ra Tati Ndioo chihin yu, ta naan ini yu. Nu ni naan ini yu, ta iti chate chini yu iin ndusu ñivi. Sava ni ta cua ndusu cutu cuu chi, vati nihin xaan cahan ñi, ¹¹ta quechaha cati ndusu can ti:

—Yuhu cuu ra iyo nda ni xihna cuii, ta yuhu cuu ra cua coo nu cua cundihi ndihi cha iyo. Chacan cuu cha cui sava ni ta cua letra A chi letra Z. Cuaha xaan cha cua ndehun. Cua taun chacan nu tutu, ta cua tachi cun chi chi chi ñivi iyo ndihi ucha ve ñuhun iyo ñuhun Asia. Cua tachi cun chi chi chi ñivi iyo ve ñuhun ñuun Efeso. Cua tachi cun chi chi chi ñivi iyo ve ñuhun ñuun Esmirna. Cua tachi cun chi

chi chi ñivi iyo ve ñuhun ñuun Pérgamo. Cua tachi cun chi chi chi ñivi iyo ve ñuhun ñuun Tiatira. Cua tachi cun chi chi chi ñivi iyo ve ñuhun ñuun Sardi. Cua tachi cun chi chi chi ñivi iyo ve ñuhun ñuun Filadelfia. Cua tachi cun chi chi chi ñivi iyo ve ñuhun ñuun Laodicea. Chi ndihi ñivi can cua tachi cun tutu —cati ndusu can.

¹²Tacan cuu, ta chico coi iti chate, vati cua ndehi yoo cahan chihin yu. Chico coi, ta ndehi ti iyo ucha tahan candileru, ta xuhun cuaan cuu chi. ¹³Mahñu candileru can iyo iin rai cha cuu sava ni ta cua iin ñivi ñuñivi. Ndichin ra iin sahma, ta queta chi nda chaha ra, ta nuhni ñiin pechu ra, ta xuhun cuaan cuu tahan chi. ¹⁴Cuichin cuichin xini ra cuu cuhva cuichin ixi ri mbee. Cuhva caa nieve caa xini ra, vati cuichin xaan chi cuu, ta cuhva caa yaa ñuhun caa titi nuun ra. ¹⁵Cuhva caa iin caa cayu nu ñuhun caa chaha ra, ta nihin xaan cahan ra cuhva nihin xaan tahnu nduta. ¹⁶Tichi ndaha cuaha ra naan ra ucha ri tiñu, ta iin espada xaan nduvi chiyo yuhu quee tichi yuhu ra, vati iyo ndatu chi ra, ta cua tachi tuni ra chi ñivi. Cuhva caa ri nicandi caa nuun ra, vati ndichin xaan iyo nuun ra.

¹⁷Tacan, ta ndehi chi ra, ta nduve nu inda ra, vati cahnu xaan cuhva ni ndehi. Ni cai sava ta iin ndii, soco tiin ra chihin yu chi ndaha cuaha ra, ta quechaha cati ra ti:

—Ña cuyuhvi cun. Yuhu cuu ra ni chacoo iti chata, ta yuhu cuu ra cua coo iti nuun. ¹⁸Iyo ndito yu. Cha ni chihi yu nu ni quichi quivi, soco

vitin iyo ndito yu, ta cua coo ndito yu ndihi ni quivi ndihi ni tiempu. Iyo ndatu chihin yu, ta cua cuu cuhve tu ndee ini, ta cua natacu ndico ñivi nu ni chihi ñi nu ndehe ñi tu ndoho. ¹⁹Cua taun cuhva cha ni ndehun vitin, ta cua taun yoso cuhva iyo ñivi yu iyo ve ñuhun can, ta cua taun yoso cuhva cua coo tiñu nu cuahan quivi. ²⁰Ña chito cun ñaan cha cuu ucha tiñu nain tichi ndaha cuahi, ta ni ña chito cun ñaan cha cuu ucha candileru inda nu iye. Tiñu can cuu sava ni ta cua tatun Ndioo cha iyo cuenda ucha ve ñuhun can—ta candileru can cuu sava ni ta cua maan ve ñuhun can—cati ra.

Tuhun tachi ra chi ñivi iyo ve ñuhun ñuun Efeso

2 [Ni vii cahan racan chihin yu:]

’Thehen ni cua taun chi ra cuu tatun Ndioo iyo cuenda ve ñuhun ñuun Efeso: “Tuhun ya cuu tuhun cati tuhun ra naan ucha ri tiñu tichi ndaha cuaha ra. Tuhun ya cuu tuhun cati tuhun ra inda mahñu candileru xuhun cuaan can. ²Cati ra ti chito ra yoso cuhva ndacu ndo. Chito ra ti nihin xaan satiñu ndo cuenda ra, ta chito ra ti cundee xaan ini ndo. Chito ra ti ña cuu cundee ini ndo chi ñivi ndacu ndavaha ni, ta chito ra yoso cuhva savaha ndo chi ñivi cati ti tatun ra Jesuu chi ñi, soco ña ndicha ñi. Nducu ndo cuhva a ndicha ñi, ta nihin ndo cuhva ti sandahyu ñahan ñi, vati ña ndicha ñi. ³Chito ra ti ni cundee ini ndo. Satiñu vaha ndo cuenda ra, ta ña chitatun ndo ndacu

ndo cha vaha, ⁴soco chito ra ti cumani ndo suhva. Ña cuni mani ca ndo chihin ra cuhva ni cuni mani ndo chihin ra xihna cuii. ⁵Na cua cucuhun ini ndo yoso cuhva cha ni chacoo ndo nu ni quichi quivi, ta na cua saña ihni ndo cuhva ndacu ndo vitin, ta na cua savaha ndico ndo cuhva ni savaha ndo xihna ca. Tu ña cua savaha ndo tacan, tu ña cua saña ihni ndo ndavaha ni can, cua quichi quihin ra candileru ndo, ta cua tava ndaa ra chi chi. ⁶Ni iyo iin cha vaha cha ndacu ndo, vati ña vaha cuni ndo ndehe ndo cuhva ndacu ñivi iyo cuenda run Nicolaa, ta ta ni cuhva ña vaha cuni tahan ra ndehe ra cuhva ndacu ñi. ⁷Na cua taa vaha ndo soho ndo tuhun cati ra Tati Ndioo chi ñivi ve ñuhun can. Tu cua cundee ndo sacanaan ndo chi run cuihna, cua coo ndito ndo chihin ra nu iyo ra Ndioo, cati ra.”

Tuhun tachi ra Cristo chi ñivi iyo ve ñuhun ñuun Esmirna

⁸[Ni vii cahan racan chihin yu:]

’Thehen ni cua taun chi ra cuu tatun Ndioo iyo cuenda ve ñuhun ñuun Esmirna: “Tuhun ya cuu tuhun cati tuhun ra ni chacoo iti chata chi ra cua coo iti nuun. Suvi ra cuu ra ni chihi, ta ni natacu ndico ra. ⁹Chito ra yoso cuhva iyo ndo. Chito ra ti ndehe ndo tu ndoho, ta ndahvi xaan iyo ndo, soco ricu xaan ndo cha cuenda ra Ndioo. Chito ra yoso cuhva cati ñivi judío, vati cati ñi ti ñivi Ndioo cuu ñi, soco ña ndicha ñi. Sacahnu ñi chi run Satanaa, ta suvi ñi cuu ñi cati ti ña vaha ndacu ndo. ¹⁰Ña

cua cuyuhvi ndo tu ndoho cha cua ndehe ndo. Cuni run cuihna tiin run chi ndo, ta cua taa run chi ndo ve caa, vati cuni run coto run a ña cua saña ndo chi ra Ndioo. Uchi quivi cua ndehe ndo tu ndoho. Na cua cundee ini ndo cha chinu ini ndo chi ra Ndioo—masi cua cuvi ndo, ta cua cuhva ra cha cua coo ndito ndo chi ra Ndioo ndihi ni quivi ndihi ni tiempu. ¹¹Na cua taa vaha ndo soho ndo tuhun cati ra Tati Ndioo chi ñivi ve ñuhun can. Tu cua cundee ndo sacanaan ndo chi run cuihna, ña cua tava ndaa ra Ndioo chi ndo, cati ra.”

Tuhun tachi ra Cristo chi ñivi iyo ve ñuhun ñuun Pérgamo

¹²[Ni vii cahan racan chihin yu:]
 ’Teheh ni cua taun chi ra cuu tatun Ndioo iyo cuenda ve ñuhun ñuun Pérgamo: “Tuhun ya cuu tuhun cati tuhun ra cumi espada xaan nduvi chiyo yuhu. ¹³Chito ra yoso cuhva iyo ndo, vati ican iyo nu ndaa run Satanaa. Ni vii sacahnu ndo chihin ra cumi espada can. Ña cati ndo ti ña chinu ini ndo chihin ra, ta chahni ñivi chi ra Antipa, vati chaha ra cuenda ti chinu ini ra chihin ra Jesucristo. Chahni ñi chi ra ñuun ndo nu ndaa run Satanaa. ¹⁴Maan ra cumi espada xaan can cati ti iyo cha cumani ndo, vati iyo ñivi tahan ndo—ña cuni ñi saña ñi cuhva ni sanahan ra Balaam iti chata. Suvi ra cuu ra chaha cha chini tuni chi ra Balac, ta sanahan ra chi ñivi Israel yoso cuhva cua savaha ñi cuati, ta chachi ñi cha samani ñivi chi ita niñu, ta cha chacoo ñi ndavaha ni chi tahan

ñi inga chiyo. ¹⁵Ta ni cuhva iyo ñivi tahan ndo, vati ña cuni ñi saña ñi cuhva cati ñivi iyo cuenda ra Nicolaa. ¹⁶Na cua saña ihni ñi chacan. Tu ña cua saña ñi, cua quichi yatin ra cumi espada xaan can, ta cua cani tahan ra chi ñi chi espada quee tichi yuhu ra. ¹⁷Na cua taa vaha ndo soho ndo tuhun cati ra Tati Ndioo chi ñivi ve ñuhun can. Tu cua cundee ndo sacanaan ndo chi run cuihna, cua cuhva ra cumi espada can iin cha cuu sava ni ta cua iin maná cha iyo chi ra Ndioo, ta cua cuhva ra iin yuu cuichin chi ndo. Iin iin ndo cua cuhva ra chi chi, ta nuun chi cua cuiso chi iin sivi chaa. Yoni ca ñivi cua coto ñaan sivi ndiso chi, vati iin tuhun ni ñivi can cua quicuenda chi chi—ñican ni cua coto, cati ra.”

Tuhun tachi ra Cristo chi ñivi iyo ve ñuhun ñuun Tiatira

¹⁸[Ni vii cahan racan chihin yu:]
 ’Teheh ni cua taun chi ra cuu tatun Ndioo iyo cuenda ve ñuhun ñuun Tiatira: “Tuhun ya cuu tuhun cati tuhun ra cuu sehe Ndioo. Cuhva caa yaa ñuhun caa titi nuun ra, ta cuhva caa iin caa cayu nu ñuhun caa chaha ra, ta xiñu chi. ¹⁹Chito ra yoso cuhva ndacu ndo, ta chito ra ti cuni mani ndo chi ñivi tahan ndo. Chito ra ti chinu ini ndo chi ra Ndioo, ta tindee ndo chi ñivi tahan ndo, ta cundee ini ndo. Chito ra ti vaha ca ndacu ndo vitin, ²⁰soco maan ra cati ti iyo cha cumani ndo. Chaha ndo cha ndacu ñivi tahan ndo cuhva ni savaha ña Jezabel iti chata. Cati ña ti cahan ña cuenda ra Ndioo, ta sacuaña ña

chi musu ra cuu sehe Ndioo, soco sandahyu ñahan ña chi ñi. Chacan cuu cha ni chacoo ñi ndavaha ni chi tahan ñi inga chiyo, ta chachi ñi cha samani ñivi chi ita niñu.

²¹Chaha ra cuu sehe Ndioo nu cua saña ihni ña ndavaha ni savaha ña, soco ña cuni ña. ²²Cua tachi tuni ra chi ña chi ndihi ñivi ndacu ndavaha ni cuhva ni savaha ña. Tu ña cua saña ihni ñi ndavaha ni ndacu ñi, cahnu xaan tu ndoho cua ndehe ñi. ²³Cua cuhva ra tu ndoho chi ñi, ta cua cuvi ñi. Chacan cuu cha cua coto ndihi ñivi iyo ve ñuhun ti maan ra cuu ra ndehe a vaha a ña vaha saxini ñi chi anima ñi. Chi ndihi ndo cua savaha ra cuhva ni ndacu maan ndo. ²⁴Ta ndihi ca ndo—ña saxini ndo tuhun cati tuhun ñivi cuu sava ni ta cua ña Jezabel can. Ndicha cuhva cati ñivi, vati ña chito ndo ñaan cha cuu cha vaha cuenda run Satanaa. Ñahni ca tuhun cua cati tuhun ra cuu sehe Ndioo chi maan ndo. ²⁵Na cua savaha ndo cha vaha cuhva ndacu ndo nda cua nda quivi cua quichi ndico ra. ²⁶Tu cua cundee sacanaan ndo chi run cuihna, tu cua savaha ndo cuhva cati ra cuu sehe Ndioo nda cua nda quivi cua ndihi tiñu, cua cuhva ra ndatu chi ndo, ta cua cundaca ñahan ndo chi ndihi ñivi iyo nu ñuhun ñuñivi, ²⁷ta cua tachi tuni ndo chi ñi. ²⁸Cuhva cha ni chaha sutu ra chihin ra cua cuhva ra chi maan ndo, ta cua coo ndito ndo chi ra icaa ni. ²⁹Na cua taa vaha ndo soho ndo tuhun cati ra Tati Ndioo chi ñivi ve ñuhun can, cati ra.”

Tuhun tachi ra Cristo chi ñivi iyo ve ñuhun ñuun Sardi

3 [Ni vii cahan racan chihin yu:]

”Tehe ni cua taa ndico tucu cun chi ra cuu tatun Ndioo iyo cuenda ve ñuhun ñuun Sardi: “Tuhun ya cuu tuhun cati tuhun ra tava tiñu chi ndihi ucha ra tatun Ndioo can, ta maan ra cuu ra cumi chi ndihi ucha tahan ri tiñu. Chito ra yoso cuhva iyo ndo, vati cati ñivi ti iyo ndito ndo chi ra Ndioo, soco cha ni ndoyo ñuhun ndo. ²Na cua cucuhun ini ndo, ta na cua sandee ini ndo. Tacan, ta ña cua ndoyo ñuhun cuii ndo. Cha ni ndehe ra ti cha cuenda ra Ndioo—ña vaha cha ndacu ndo. ³Ña cua naan ini ndo tuhun cha ni chini ndo. Na cua saxini vaha ndo cuenda chacan, ta na cua nacoo ihni ndo ndavaha ni ndacu ndo. Tu ña cua saxini vaha ndo, cua quichi ra cuhva quichi run ñasuhu, vati ña chito ndo ñaan hora cua quichi rucan. ⁴Ni vii iyo uvi tahan ñivi nuun ndo, ta ña tuhva ñi savaha ñi cuati. Cua coo ñi chihin ra tava tiñu chi tatun Ndioo can, ta cuichin cuichin cua cundichin ñi, vati cha iyo vaha ñi chihin ra. ⁵Tu cua sacanaan ndo chi run cuihna, ta ni cuhva cua cundichin tahan ndo cha cuichin, ta ña cua cani ra sivi ndo nu iyo chi tichi libru nu iyo sivi ndihi ñivi cua coo ndito chi ra Ndioo. Iti nuun sutu ra chi ndihi tatun Ndioo cua cati ra ti chi maan ra cuu ndo. ⁶Na cua taa vaha ndo soho ndo tuhun cati ra Tati Ndioo chi ñivi ve ñuhun can, cati ra.”

**Tuhun tachi ra Cristo chi ñivi
iyo ve ñuhun ñuun Filadelfia**

⁷[Ni vii cahan racan chihin yu:]
 'TeHEN ni cua taa ndico tucu cun
 chi ra cuu tatun Ndioo iyo cuenda
 ve ñuhun ñuun Filadelfia: "Tuhun
 ya cuu tuhun cati tuhun ra ii, ta
 rai ndicha cuu ra. Iyo ndatu chi ra
 cuhva ni chacoo ndatu chi ra David
 iti chata. Maan ra ii can cua cati
 yoso cua ndoo tiñu, ta yoni ca cua
 cuu cahan. ⁸Chito ra yoso cuhva iyo
 ndo. Cha chaha ra ndatu yoso cua
 cati tuhun ndo tuhun ra, ta yoni
 cua cuu casi. Chito ra yoso cuhva
 iyo ndo, vati ñahni vaha tu ndee ini
 iyo chi ndo, soco sacuinu ndo cuhva
 cati ra. Ña tuhva ndo cati ndo ti
 ña nacoto ndo chihin ra. ⁹Iyo ñivi
 sacahnu ñi chi run Satanaa, ta suvi
 ñi cati ti chi maan ra ii can cuu ñi,
 soco ña ndicha ñi, vati sandahyu
 ñahan ñi. Cua sanini ra chihin ñi,
 ta cua yaha ñi iti nuun ndo, ta cua
 sacahnu ñi chi ndo. Cua coto ñi ti
 cuni mani ra chihin ndo. ¹⁰Cha ni
 cundee ini ndo cuhva cha ni cundee
 ini ra. Chacan cuu cha tindee ra chi
 ndo, ta ña cua ndoyo ñuhun ndo,
 vati cha cua queta quivi cua coo
 tu ndoho chi ndihi ñivi ñuñivi, ta
 cua ndehe ra a vaha ñi a ña vaha ñi.
¹¹Cha yatin cua quichi ra. Ña cua
 saña ndo cuhva iyo ndo. Chacan
 cuu cha ña cua cuu sandoyo ñuhun
 ñivi chi ndo. ¹²Tu cua cundee ndo
 sacanaan ndo chi run cuihna, cua
 savaha ra ii can cha cua cuu ndo iin
 ñivi cahnu iti nuun ra Ndioo, ta ña
 cua ndoyo ñuhun ndo tican. Nuun
 ndo cua taa ra sivi ra Ndioo, vati
 chi maan ra cuu ndo. Suvi ni nuun

ndo cua taa tahan ra sivi ñuun ra
 Ndioo, vati ñivi xu ñuun can cuu
 ndo, ta ñuun ra cuu Jerusalén chaa.
 Cua quichi chi iti siqui andivi nu
 iyo ra Ndioo, ta cua savaha ra ñuun
 chaa can. Suvi ni nuun ndo cua taa
 ndico tucu ra Ndioo sivi chaa ra ii
 can, vati chi maan ra cuu ndo. ¹³Na
 cua taa vaha ndo soho ndo tuhun
 cati ra Tati Ndioo chi ñivi ve ñuhun
 can, cati ra."

**Tuhun tachi ra Cristo chi ñivi
iyo ve ñuhun ñuun Laodicea**

¹⁴[Ni vii cahan racan chihin yu:]
 'TeHEN ni cua taun chi ra cuu
 tatun Ndioo iyo cuenda ve ñuhun
 ñuun Laodicea: "Tuhun ya cuu
 tuhun cati tuhun ra ndacu cuhva
 cati ra. Iin testigu ndicha cuu
 ra, vati cati ra cha ndicha ndicha.
 Maan ra ni savaha ndihi cha ni
 savaha ra Ndioo nda ni xihna cuii.
¹⁵Chito ra yoso cuhva iyo ndo, vati
 ña vaha saxini ndo. Ña cuni ndo
 saña cuii ndo chihin ra, ta ni ña
 cuni ndo satiñu vaha ndo chihin ra.
 Suhva suhva ni cuni ndo chihin ra.
 Vaha ca cha cua nanducu xini ndo,
 ta cua savaha ndo iin cha ndicha
 ndicha. Ña vaha cha ndoo ndo
 nduvi cuenda. ¹⁶Chacan cuu cha
 cua tava ndaa ra chi ndo, vati ña
 chito ndo ñaan cha cuni ndo, vati
 ña cuni ndo saña cuii ndo chihin
 ra, ta ni ña cuni ndo coo vaha ndo
 chihin ra. ¹⁷Tacan cati ra, vati
 maan ndo cati ti vaha iyo ndo. Iyo
 xuhun ndo, ta ñahni cha cumani
 chi ndo. Tacan ni cati ndo, soco ña
 chito ndo ti ñahni cha cusii ini ndo.
 Ndahvi iyo ndo, ta ña chito ndo ti
 cha cumani ndo. ¹⁸Chacan cuu cha

maan ra cati ti na cua ndaca ndo cha vaha ndicha chihin ra, ta cua coo vaha ndicha ndo. Na cua ndaca ndo cha ndicha chihin ra, ta ñahni tu ca nuun cua coo chi ndo. Na cua ndaca ndo chihin ra, ta cua coo cha chini tuni chi ndo. ¹⁹Cati tuhun vaha xaan ra ti ña vaha ndacu ndo, vati cuni mani xaan ra chi ndo. Tacan ni cati tahan ra chi ñivi ra, vati cuni mani ra chi ñi. Na cua saxini ndo iin cha ndicha ndicha, ta na cua saña ihni ndo ndavaha ni ndacu ndo. ²⁰Iyo ini ra cha cua tindee ra chi ndo. Tu cua cuni ndo, cua tindee ra chi ndo, ta cua coo ra chi ndo. Tacan ni cua coo ndo chi ra icaa ni. ²¹Tu cua cundee ndo sacanaan ndo chi run cuihna, cua cuhva ra ndicha can cha cua coo ndo icaa ni chihin ra nu cua coo cha vaha chihin ra iti siqui andivi. Tacan ni cua coo ndo, tu cua sacanaan ndo chi run cuihna cuhva ni sacanaan ra chi run, ta cha iyo icaa ra chi sutu ra nu iyo vaha ra. ²²Na cua taa vaha ndo soho ndo tuhun cati ra Tati Ndioo chi ñivi ve ñuhun can, cati ra.”

**Cua sacahnu ndicha yo chi
ra Ndioo iti siqui andivi**

4 Tacan cuu, ta quechaha ndehi ti iyo nuna iin yu vehe iti siqui andivi, ta quechaha chini yu ti cahan iin ñivi. Nihin suhva cahan ñi sava ni cuhva cha iyo ndusu cutu. Cahan ñi iti siqui andivi, ta cati ñi chihin yu ti: —Nahan tihya, ta cua sanahin chihun ñaan cha cuu cha cua coo iti nuun ca —cati ñi.

²Tacan cuu, ta chacoo ndico tu ndee ini cha chaha ra Tati Ndioo,

ta naan ndico tucu ini yu. ¡Jihna! Ndehi ti iyo iin tayu ra cuu tiñu iti siqui andivi, ta ndaa iin rai nu tayu can. ³Cuhva caa yuu nani jaspe chi cornalina caa ra ndaa nu tayu can, vati ndichin xaan ra cuu. Siqui tayu ra iyo iin coyohndi, ta cuhva caa iin yuu nani esmeralda caa chi, vati ndichin xaan chi cuu. ⁴Iyo inga oco cumi tayu ni ndehi, ta tayu ndehe xihne iyo nda mahñu inga tayu can. Ndehi ti iyo oco cumi rai chanihin. Ndaa ra ta ra nu tayu can, ta ndichin ra ta ra sahma cuichin, ta indi xini ra corona cha cuu xuhun cuaan. ⁵Tacan cuu, ta quee tachan nu tayu inda nda mahñu, ta cahan iin ndusu cuhva cahan savi. Iti nuun tayu can cayu ucha tahan ñuhun, ta ucha Tati Ndioo cuu chi. ⁶Suvi ni iti nuun tayu can caa cha cuu sava ta cua iin inu. Cuhva caa tañuhun caa chi.

Candaa yuhu nu tecu tayu can iyo cumi ri quiti cuhu, ta mani titi nuun ri iyo nuun ri iyo chata ri. ⁷Iin ri quiti cuhu can cuu sava ni ta cua ri ndicaha, ta inga ri cuu sava ni ta cua ri sundiquin, ta inga ri caa nuun ri cuhva caa nuun ñivi, ta inga ri cuu sava ta cua ri tasun. ⁸Ta ndihi cumi ri quiti cuhu can—iyo ndichin ri. Iñu iñu ndichin ri iyo, ta mani titi nuun ri iyo niniin nuun ri niniin chata ri. Nduvi ta niñu ña chacuita cha cati ri ti:

Yoho ra chahnu, ra ii cun.

Ra ii cun.

Ra ii cun.

Iyo ndihi cuii tu ndee ini chihun.

Maun cuu ra iyo nda ni xihna cuii,

ta maun cuu ra iyo vitin,
ta suvi ni maun cuu ra cua coo
nu cuahan quivi,
cati ri.

⁹Tacan sacahnu ri quiti cuhu can
chi ra ndaa nu tayu can, ta maan
ra iyo ndito ndihi ni quivi ndihi ni
tiempu, ta chaha ri tiahvi ndioo chi
ra. ¹⁰Ndihni hora cha sacahnu ri chi
ra, ta chahnu chiti tahan ndihi oco
cumi ra chanihin nu ndaa ra, ta
sacahnu tahan ra ta ra chi ra, [ta
maan ra iyo ndito ra ndihi ni quivi
ndihi ni tiempu]. Cani ra ta ra cha
indi xini ra iti nuun ra chahnu, ta
cati ra ta ra ti:

¹¹Yoho ra chahnu Ndioo, cahnu
xaan cuu cun.
Chacan cuu cha iyo tu ndee ini
chihun,
ta cahnu xaan ndatu iyo chihun.
Sacahnu xaan ndi chihun,
vati maun satuvi ndihi cuui cha
iyo.
Ni tuvi chi,
ta ni iyo chi,
vati tacan ni cuni maun,
cati ra.

**Cha ni savaha ra cuu
sava ta cua iin mbee**

5 Ndehi ti chi ndaha cuaha ra
ndaa nu tayu can naan ra iin
libru. Ndiso chi letra iti tichi chi, ta
ndiso tahan chi letra iti chata chi,
ta iyo ucha tahan cha chasi nihin
chi chi. ²Ndehi ti iyo iin ra tatun
Ndioo, ta nihin xaan iyo ra suhva,
ta nihin xaan nducu tuhun ra ti:
—¿Yoo cuu iin rai cahnu ndicha,
ta cua cuu cani ra cha chasi libru
ya? ¿Yoo cua nuna libru ya? —cati
ra.

³Tacan cuu, ta yoni cuu nuna
libru can, ta ndehe ñi iti tichi chi.
Yoni ni iin ñivi iyo nini cahnu nu
ñuhun ñuñivi ya cha cuu nuna chi
chi. Yoni ni iin ñivi iyo iti siqui
andivi cha cuu. ⁴Chacu xain, vati
yoni iyo, ta cua cuu nuna ñi chi chi,
ta cua ndehe ñi tichi chi. ⁵Tacan
cuu, ta quechaha cahan iin ra
chanihin chihin yu, ta cati ra ti:
—Ña cuacun. Iyo iin ra cuu xini
cuenda ñivi ra Judá. Ñivi ra David
chi ra, ta cha ni sacanaan maan ra.
Chacan cuu cha cua cuu ndachi cha
chasi libru can, ta cua nuna ra chi
chi —cati ra.

⁶Ndehi ti mahñu nu iyo tayu
cahnu can mahñu nu iyo ri quiti
cuhu can nu iyo ra chanihin can—
mahñu tican inda iin ra cha cuu sava
ni ta cua iin mbee, vati caa ra cuhva
caa ri mbee. Iyo ra cuhva cha ni
chahni ñivi chi ra. Ndaa ucha tahan
ndiquin xini ra, ta iyo ucha tahan titi
nuun ra cha cuu ucha Tati Ndioo cha
quee nini cahnu nu ñuhun ñuñivi.

⁷Tacan cuu, ta cuahan ra, ta quihin
ra tutu naan ra ndaa nu tayu can.

⁸Nu ni quihin ra tutu can, ta chahnu
chiti ndihi cumi ri quiti cuhu can
chi ndihi ra chanihin can. Chahnu
chiti ra ta ra iti nuun ra cuu ta iin ri
mbee can. Iin iin ra chanihin naan
ra iin yaa, ta naan tahan ra ta ra
coho xuhun cuaan. Cutu ñuhun coho
can, ta cuu chi sava ni ta cua cha ni
cahan ndahvi ndihi ñivi Ndioo chi ra.

⁹Tacan cuu, ta quechaha chita ra ta
ra iin yaa. Yaa chaa chita ra, ta cati
ra ti:

Cahnu xaan rai cuu cun.
Chacan cuu cha cua cuu cani
cun cha chasi libru can,

ta cua nuna cun chi chi.
Cua cuu,
vati cha ni chahni ñivi chihun.
Chati cun niñi cun,
ta tiso vahun tiñu cuenda ra
Ndioo.

Chacan cuu cha cua quichi ñivi
quee nini cahnu nu ñuhun
ñuñivi.

Tucu tucu ñuun quee ñi ta ñi.
Tucu tucu tuhun cahan ñi ta ñi.
Tucu tucu ñivi cuu ñi ta ñi.

¹⁰Chi ñican cua cuhva cun ndatu,
ta cua cuu ñi sava ni ta cua iin
rey.

Cua cuu ñi sava ni ta cua iin
sutu,
ta cua cundaca ñahan ñi nu
ñuhun ñuñivi ya,

cati ra.

¹¹Tacan cuu, ta ndehe ndico tuqui
nu iyo tayu cahnu can nu iyo ri
quiti cuhu can nu iyo ra chanihin
can, ta iyo cuiti tahan ra tatun
Ndioo. Tuvi xaan tuvi xaan ra ta ra
nducuiti, ta chini yu cuhva cati ra,

¹²vati nihin xaan cati ra ti:

Cahnu xaan rai cuu ra cuu mbee
ya,
vati ni chihi ra cuenda cuati ñivi.
Chacan cuu cha iyo xaan tu
ndee ini chi ra.

Iyo xaan cha chini tuni chi ra,
ta iyo xaan ndatu chi ra.
Nditi xaan xini ra,
ta cahnu xaan rai cuu ra,

cati ra tatun Ndioo can.

¹³Chini tahin ti cha cahan ndihi
ñivi. Cahan ndihi ri quiti cuhu.
Cahan ndihi cha ni savaha ra Ndioo.
Cahan ñi cha iyo iti siqui andivi, ta
cahan tahan ñi cha iyo iti nu ñuhun
ñuñivi, ta cati ñi ti:

Cahnu xaan rai cuu ra ndaa nu
tayu ya,
ta cahnu xaan rai cuu ra cuu
mbee ya.

Chi maan ra iyo tu ndee ini,
ta chi maan ra iyo ndatu.

Na cua cuu chi tacan ni ndihi ni
quivi ndihi ni tiempu,

cati ñi.

¹⁴Tacan cuu, ta quechaha cati
ndihi cumi ri quiti cuhu ti:

—iTa na cua cuu chi tacan ni! —
cati ri.

Tacan cuu, ta chahnu chiti ndihi
oco cumi ra chanihin iti nuun ra ta
ra, ta sacahnu ra ta ra chi ra.

Ndachi racan ucha tahan cha chasi tutu can

6 Ndehi ti nuna ra cuu ta iin ri
mbee can iin cha chasi tutu
can, ta chini yu ti cahan iin ri quiti
cuhu can. Nihin suhva cahan ri
cuhva cahan savi, ta cati ri ti:

—iNahan tihya! —cati ri.

²Tacan cuu, ta ndehi ti iyo iin ri
quiti. Quiti cuichin cuu ri, ta iyo
iin ra yoso chi ri, ta naan ra cuchi.
Nihin ra corona indi xini ra, vati ni
sacanaan ra chi run cuxaan ini chi
ra, ta quee ra cuahan ra, vati cua
sacanaan ca ra.

³Ni chahnda ra cuu ta iin mbee
can inga cha chasi tutu can, ta cha
cuu uvi cuu chacan. Nu ni chahnda
ra chi chi, ta chini yu ti quechaha
cati inga ri quiti cuhu can ti:

—iNahan tihya! —cati ri.

⁴Tacan cuu, ta quee inga ri quiti.
Quiti cuaha cuu ri, ta cha iyo ndatu
chi ra yoso chi ri, vati ña cua coo
taxin ca ñivi nu ñuhun ñuñivi.
Chacan cuu cha cua cahni ñi chi

tahan ñi, ta racan nihin ra cha cuu ta iin machete cahnu xaan.

⁵Ni chahnda ra cuu ta iin ri mbee can inga cha chasi tutu can, ta cha cuu uni cuu chacan. Nu ni chahnda ra chi chi, ta chini yu ti quechaha cati inga ri quti cuhu can ti:

—iNahan tihya! —cati ri.

Tacan cuu, ta ndehi ti iyo inga ri quti. Quti tuun cuu rican, ta iyo ra yoso chi ri, ta naan ra iin ticata.

⁶Chini yu cha cuu sava ni ta cua iin ndusu ñivi nu iyo ndihi cumi ri quti cuhu can, ta cati ñi ti:

—Yahvi xaan cua cunda iin kilu nuni, ta ta ni cuhva yahvi xaan cua cunda uni kilu chiti cebada, soco ña yahvi cua cunda aceite chi vinu —cati ñi.

⁷Ni chahnda ra cuu ta iin ri mbee can inga cha chasi tutu can, ta cha cuu cumi cuu chacan. Nu ni chahnda ra chi chi, ta chini yu ti cati ndico tucu inga ri quti cuhu ti:

—iNahan tihya! —cati ri.

⁸Tacan cuu, ta ndehi ti iyo inga ri quti. Quti chaha cuu rican, ta yoso iin rai chi ri, ta iyo ndatu chi ra, vati cua cahni ra chi ñivi. Ndihi nu cua yaha ra cua yaha inga ra cuenda nu iyo ñivi ndii. Cumi cuenda natahvi ra Ndioo nu ñuhun ñuñivi, ta chaha ra ndatu chi ra cha cua yaha ra iin cuenda nu ñuhun ñuñivi, ta cua cahni ra chi ñivi. Chi espada cua cahni ra chi ñi. Cua coo tama cua savaha ra, ta cua yani cuehe chi ñi cua savaha ra, ta cua cachi ri quti cuhu chi ñi cua savaha ra. Tacan ni cua cahni ra chi ñi.

⁹Ni chahnda ra cuu ta iin ri mbee can inga cha chasi tutu can, ta cha

cuu uhun cuu chacan. Nu chahnda ra chi chi, ta ndehi ti iyo mesa nu sacahnu ñivi chi ra Ndioo, ta tichi mesa can iyo anima ñivi ni chihi cuenda ra Ndioo. Chahni ñivi chi ñi, vati chinu ini ñi tuhun Ndioo, ta chaha ñi cuenda yoso cuhva iyo ra.

¹⁰Nihin xaan cana chaa ñi, ta cati ñi ti:

—Yoho ra chahnu, ii xaan iyo cun, ta rai ndicha cuu cun. Na cua tachi tuni yatin cun chi ñivi ñuñivi, vati ñican cuu ñi chahni chi ndi —cati ñi.

¹¹Tacan cuu, ta chaha ra sahma cuichin cua cundichin ñi, ta cati ra ti na cua cuatu nuun ñi suhva ca, vati ni cumani cha cua nducuiti ñivi tahan ñi. Ni cua cahni ca ñivi chi ñivi tahan ñi cuhva ni chahni ñi chi maan ñi, ta sa cua coso vaha tiñu.

¹²Ndehi ti ni chahnda ra cuu ta ri mbee can inga cha chasi tutu can, ta cha cuu iñu cuu chi. Nu ni chahnda ra chi chi, ta nihin xaan ni taan, ta tuun tuun ni chacao ri nicandi cuhva iyo iin sahma tuun tuun. Cuaha cuaha cuu ri yoo cuhva cuaha cuaha iyo niñi yo. ¹³Quehni maan ri tiñu iti nu ñuhun cuhva quehni chiti yutun cha can iin tiati chi chi. ¹⁴Ndata iti siqui andivi, ta chacuituvi chi cuhva chaituvi iin tutu. Quechaha tuñu ndihi yucu, ta tuñu tahan ndihi ñuhun iyo mahñu nduta, ta ña ndoo chi nu ni chacao chi. ¹⁵Tacan cuu, ta ndihi ñivi—masi ñivi cahnu, masi ñivi ndahvi, masi ra cumi tiñu cahnu, masi ra chanihin, masi ra sandaru, masi ra xaan, soco ndihi ñivi ni chacuindi

xehe ñi. Chacuindi xehe ñi tichi ñuhun, ta chacuindi xehe ñi ticu yuu, ta chacuindi xehe ñi tichi yucu. ¹⁶Tacan cuu, ta quechaha cati ñi chi yuu can chi yucu can ti:

—Na cua nduva ndo, ta na cua casi ndo nu indi xehe ndi. Tacan, ta ña cua ndehe ra ndaa nu tayu chi ndi, ta ni ña cua ndehe ra cuu ta ri mbee can chi ndi, vati xaan xaan ra —cati ñi.

¹⁷Cha ni queta quivi cha cua nduxaan ra ta ra chi ñivi, ta yoni cua cuu cundee nu cua nduxaan ra.

Ñivi cuu ñivi Israel ndicha

7 Tacan cuu, ta ndehi ti inda cumi tatun Ndioo. Cumi chiyo nu ñuhun ñuñivi inda ra, ta ña chaha ra cha yaha tati. Chacan cuu cha ña yaha ca chi nu ñuhun. Ña yaha ca chi nu nduta tañuhun, ta ni ña yaha ca chi ni iin yutun. ²Tacan cuu, ta ndehi inga tatun Ndioo. Ndaa ra iti siqui andivi nu ni cana nicandi, ta naan ra tuni ra Ndioo ndito. Nihin suhva cana chaa ra chi ndihi cumi ra tatun Ndioo can, ta chi maan ra ta ra cuu ra iyo ndatu cha cua sandoyo ñuhun ra ñuhun ñuñivi chi tañuhun, ³ta quechaha cati ra chi ra ta ra ti:

—Cuatu nuun ndo. Na cua taa xihna ndi tuni nutaan ñivi cuu musu ra Ndioo, ta sa cua sandoyo ñuhun ndo nu ñuhun ñuñivi. Cua sandoyo ñuhun ndo nduta tañuhun, ta cua sandoyo ñuhun ndo yutun —cati ra.

⁴Tacan cuu, ta chini yu ti cati ra yoso tahan ñivi ni taa ra tuni. Queta iin ciendu uvi xico cumi mil ñivi. Mani ñivi cuu ñivi Israel

ndicha cuu ñi, ta cuenda ndihi uchi uvi sutu ñuun cuenda ñivi Israel iyo ñi. ⁵Uchi uvi mil ñivi ni chacunda tuni cuu ñivi ra Judá, ta uchi uvi mil ñi cuu ñivi ra Rubén, ta uchi uvi mil ñi cuu ñivi ra Gad, ⁶ta uchi uvi mil ñi cuu ñivi ra Aser, ta uchi uvi mil ñi cuu ñivi ra Neftalí, ta uchi uvi mil ñi cuu ñivi ra Manasee, ⁷ta uchi uvi mil ñi cuu ñivi ra Simeón, ta uchi uvi mil ñi cuu ñivi ra Leví, ta uchi uvi mil ñi cuu ñivi ra Isacar, ⁸ta uchi uvi mil ñi cuu ñivi ra Zabulón, ta uchi uvi mil ñi cuu ñivi ra José, ta uchi uvi mil ñi cuu ñivi ra Benjamín.

Cha cua cundichin ñivi sahma cuichin

⁹Tacan cuu, ta ndehi ti tuvi xaan tuvi xaan ñivi nducuiti. Yoni cundee cahvi chi ñi, vati tuvi ñivi cuu ñi. Ndihi ñuun iyo nu ñuhun ñuñivi quee ñi ta ñi. Ndihi ñivi iyo nu ñuhun ñuñivi cuu ñi ta ñi, ta ndihi tuhun iyo nu ñuhun ñuñivi cuu tuhun cahan ñi ta ñi. Inda ñi iti nuun tayu cahnu can, ta inda ñi iti nuun ra cuu mbee can. Sahma cuichin ndichin ñi ta ñi, ta naan ñi ndaha ticaha, [vati sacahnu ñi chi ra]. ¹⁰Tacan cuu, ta nihin xaan quechaha cana chaa ñi, ta cati ñi ti:

Maan ra Ndioo—ra ndaa nu tayu ya cuu ra ni sacacu chi ndi,

ta maan ra cuu ta ri mbee ya cuu ra ni sacacu chi ndi, cati ñi. ¹¹Ni inda tahan ndihi ra tatun Ndioo iti nu tayu can nu iyo ra chanihin chi ri quti cuhu can, ta ni chahnu chiti ra, ta chahnu xini ra nda nu ñuhun, ta sacahnu xaan

ra chi ra Ndioo. ¹²Cati ra ta ra chi ra ti:

Yoho ra chahnu Ndioo, na cua cuu cun rai cahnu xaan.

Na cua coo ca cha chini tuni chihun,

ta na cua cuhva ca ndi tiahvi ndioo chihun.

Na cua coo ca tu ndee ini chihun,

ta na cua sacahnu ca ndi chihun.

Na cua cuu chi tacan ni ndihi ni quivi ndihi ni tiempu,

ta na cua cuu chi tacan ni,

cati ra.

¹³Tacan cuu, ta quechaha nducu tuhun iin ra chanihin chihin yu ti:

—¿Yoo ñi cuu ñi ndichin sahma cuichin? ¿Ndaa iti quichi ñi? —cati ra.

¹⁴Ta cati ndique chi ra ti:

—Yoho chito, ra chahnu —cati yu chi ra.

Ta cati ndico ra ti:

—Quichi ñi iti nu iyo tu ndoho cahnu xaan. Cha ni ndundoo anima ñi, vati cha ni chati ra cuu ta ri mbee can niñi ra nu ni chihi ra. Tacan ni ndundoo anima ñihya.

¹⁵Chacan cuu cha iyo ñi iti nuun ra Ndioo. Nduvi ta niñu satíñu ñi cuenda ra. Vehe ra satíñu ñi chi ra, ta maan ra tindee chi ñi, vati icaa ni iyo ra chi ñi. ¹⁶Ña cua cuisoco ca ñi. Ña cua neti ca ñi nduta, ta ni ña cua quehni ca yoco nicandi chata ñi, ¹⁷vati iyo ra cuu ta ri mbee can chi ñi. Mahñu nu iyo tayu can iyo ra, ta cua cumi ra chi ñi. Cua cundaca ra chi ñi nu cua coo vaha ñi nu cua coo ndito ñi chi ra ndihi ni quivi ndihi ni tiempu, ta cua sanaan ra Ndioo ndihi tu cuihya ini chi ñi —cati ra.

Cua cahnda racan cha chasi tutu can

8 Ni chahnda ra cuu ta ri mbee can inga cha chasi tutu can, ta cha cuu ucha cuu chi. Nu ni chahnda ra chi chi, ta taxin taxin ni chacoo iti siqui andivi. Queta iin sava hora cutaxin. ²Tacan cuu, ta ndehi ti inda ucha tatun Ndioo iti nuun ra Ndioo, ta ucha cutu quihin ra ta ra. ³Tacan cuu, ta quichi inga ra tatun Ndioo. Quichi ra, ta ni chacuinda ra nu iyo mesa nu sacahnu ñivi chi ra Ndioo. Coho xuhun cuaan indi cutu naan ra.

Cuaha suhva cutu nihin ra, vati cua cahmi ra chi chi nu cahan ndahvi ndihi ñivi ra Ndioo chi ra, ta mesa xuhun cuaan nu sacahnu ñivi chi ra Ndioo chahmi ra cutu can. Iti nuun ra Ndioo chahmi ra chi chi.

⁴Chacan cuu cha ndaa yuhma cutu can [nu chahmi ra tatun Ndioo chi chi], ta inuun ni queta tuhun cahan ñivi ra iti nuun ra. ⁵Tacan cuu, ta quihin ra tatun Ndioo coho cutu can, ta tihi ra ñuhun cayu nu mesa ra Ndioo, ta cani ra chi chi nu ñuhun ñuhun ñuñivi. Tacan cuu, ta nihin xaan quechaha cahan savi, ta quehni tachan, ta taan nu ñuhun ñuñivi.

Tivi ra tatun Ndioo cutu

⁶Tacan cuu, ta ni tiso vaha ndihi ucha ra tatun Ndioo can cutu ra, vati cua tivi ra.

⁷Tacan cuu, ta tivi ra cuu xihna cuii, ta quehni savi yuu nu ñuhun ñuñivi. Quehni ñuhun, ta quehni niñi, ta sacanuun chi. Quehni chi, ta cayu iin cuenda nu ñuhun ñuñivi. Cahnu xaan cuhva ni cayu, ta ta ni

cuhva cayu yutun, ta ta ni cuhva cayu ita cuii.

⁸Tacan cuu, ta tivi inga ra, ta iin cha cuu sava ni ta cua iin yucu cahnu xaan quehni tichi tañuhun. Cayu chi, ta quehni chi. Iin cuhva cahnu xaan tañuhun can ni cuu niñi, ⁹ta ta ni cuhva chihi cuaha xaan ri iyo tichi nduta can, ta ta ni cuhva ndoyo ñuhun iin cuenda ndihi tundoo cha iyo nu nduta tañuhun can.

¹⁰Tacan cuu, ta tivi inga ra cuu uni, ta quehni iin ri tiñu cahnu xaan. Cayu ri cuhva cayu iin ñuhun, ta quehni ri. Iti siqui quehni ri, ta quehni ri nu cuu chi yuta, ta quehni ri nu soco. Iin cuhva cahnu xaan chi quehni ri. ¹¹Ajenjo nani ri tiñu can, vati ndihi nduta nu quehni ri nduuva. Tuvi xaan ñivi chihi, vati chihi ñi nduta can, ta uva xaan chi cuu.

¹²Tacan cuu, ta tivi inga ra cuu cumi, ta ndoyo ñuhun tahan iin cuhva ri yoo chi ri tiñu. Chacan cuu cha ndunaan ri. Iin cuhva cahnu xaan ri ndunaan. Chacan cuu cha ña ndichin iin cuhva ri chinucahni, ta ni ña ndichin iin cuhva ri cha cuaa.

¹³Tacan cuu, ta ndehi ti chini yu cha nihin xaan ndahyu chaa iin ri tasun nu tati ri. Cuiti cuiti tati ri, ta cati ri ti:

—Ndioho ñivi iyo nu ñuhun ñuñivi, ndahvi xaan ndahvi xaan cua cuu ndo. Ndahvi xaan cua cuu ndo, vati ni cua tivi inga uni ra tatun Ndioo cutu ra vitin —cati ri.

9 Tacan cuu, ta tivi inga ra tatun Ndioo cutu ra, ta ra cuu uhun cuu ra. Ndehi ti quehni iin ra

cuu sava ta cua ri tiñu. Nu ñuhun ñuñivi quehni ra, ta naan ra ticu yuhu soco nu indi ñivi ni savaha ndavaha ni. ²Nuna ra yuhu chi, ta quee yuhma soco can. Cha suhva yuhma can quee cuhva quee xaan yuhma chitun cahnu, ta ndunaan ri nicandi, vati yuhma xaan cuu nu ni nuna soco can. ³Suvi ni tichi yuhma can quee ri tica, ta cuahan ri nu ñuhun ñuñivi ya. Iyo tahan cha xaan chi ri cuhva iyo cha xaan chi ri tisuhma. ⁴Cha iyo ndatu chi ri, vati cua cuhva ri tu ndoho chi ñivi, tu ña ndiso ñi tuni ra Ndioo nutaan ñi, soco ñahni ndatu cha cua sandoyo ñuhun ri ita. Ña cua cuu sandoyo ñuhun ri cuhu, ta ni ña cua cuu sandoyo ñuhun ri yutun. ⁵Uhun yoo cua cuu cuhva ri tu ndoho chi ñivi can, soco ña cua cuu cahni ri chi ñi. Cua cuhva ri tu ndoho chi ñivi cuhva chaha ri tisuhma tu ndoho chi ñivi nu chachi ri chi ñi. ⁶Quivi can cua cuni ñivi cuvi ñi, soco ña cua cuu. Cua nanducu xaan ñi cuhva cha cua cuvi ñi, soco ña cua nihin ñi cuhva.

⁷Ta ri tica can—caa ri cuhva caa ri quti nahnu chica nu iyo cuati. Indi xini ri cha cuu sava ni ta cua corona xuhun cuaan, ta caa nuun ri cuhva caa nuun ñivi. ⁸Ixi xini ri cuu sava ta cua ixi xini ñi ñahan, ta cuhva caa nuhun ri ndicaha caa nuhun ri. ⁹Soo ri cuu sava ta cua iin caa, ta nihin xaan catin nu tati ri cuhva nihin xaan catin nu xita ri quti careta, ta chinu ri cuahan ri nu cua cani tahan ñivi. ¹⁰Suhma ri cuu sava ni ta cua suhma ri tisuhma, ta iyo iñu xaan nuun chi. Tacan cua cuhva ri tu ndoho

chi ñivi, vati xaan xaan suhma ri. Uahun yoo cua cuhva ri tu ndoho chi ñivi, ¹¹ta ra cuu xini chi ri cuu ra tatun cumi yuhu soco nu indi ñivi ni savaha ndavaha ni. Abadón nani ra chi tuhun cahan ñivi hebreo, ta ñivi cahan tuhun griego—cati ñi ti Apolión nani ra. Tacan ni nani ra, vati sandoyo ñuhun ra chi ñivi.

¹²Tu ndoho cha cua coo xihna cuii cuu chacan, soco ni cua coo inga uvi ca chi.

¹³Tacan cuu, ta tivi inga ra tatun Ndioo cutu ra, ta ra cuu iñu cuu ra. Tacan cuu, ta quechaha chini yu ti cahan iin ñivi. Ndihi cumi tutu mesa xuhun cuaan iyo iti nuun ra Ndioo cahan ñi, ¹⁴ta quechaha cati ñi chi ra tatun Ndioo can ti:

—Nu iyo yuta nani yuta Eufrate cahnu iyo cumi ra tatun Ndioo—nuhni ra. Cua saña cun chi ra—cati ñi.

¹⁵Tacan cuu, ta ni chandachi ra cumi tatun Ndioo can. Cha ni chatu vaha ra ta ra hora can. Cha ni chatu vaha ra quivi can. Cha ni chatu vaha ra yoo can. Cha ni chatu vaha ra cuiya can. Cha ni chatu vaha ra, vati cua cahni ra ta ra iin cuenda ndihi ñivi ñuñivi. Cahnu xaan iin cuenda ñivi cua cahni ra. ¹⁶Chini yu yoso tahan ra sandaru cua coso quiti, ta cua cuhun ra. Tuvi ra cuu ra, vati uvi ciendu millón rai cuu ra.

¹⁷Chehe cuu cha ni ndehi cha cahan ñumahna chihin yu. Ndehi chi ri quiti can, ta ndehi chi ra yoso chi ri. Cha chasi pechu ra—cuaha chi, ta tuun chi, ta cuaan chi, ta xini ri quiti can caa cuhva caa xini ri ndicaha, ta quee ñuhun yuhu ri. Quee yuhma yuhu ri. Quee azufre

yuhu ri. Ndihi chacan quee yuhu ri. ¹⁸Tacan ni chahni ri chi iin cuenda ñivi. Cahnu xaan cuenda ñivi ni chihi. Uni cuhva chahni ri chi ñi, vati quee ñuhun yuhu ri. Quee yuhma yuhu ri, ta quee azufre yuhu ri. ¹⁹Iyo cha xaan yuhu ri quiti can, ta iyo tahan cha xaan suhma ri, vati suhma ri cuu sava ni ta cua cha xaan yuhu ri coo, vati iyo cha xaan nuun chi, ta sanicuehe tahan chi chi ñivi.

²⁰Ta ndihi ca ñivi iyo nu ñuhun ñuñivi—ña chihi ñi chi tu ndoho can, soco ña cuni ñi nacoo ihni ñi ndavaha ni ndacu ñi. Chacan cuu cha ña saña ñi cha sacahnu ñi chi run tati cuihna. Ña saña ñi ita niñu xuhun cuaan. Ña saña ñi ita niñu xuhun cuichin. Ña saña ñi ita niñu caa. Ña saña ñi ita niñu yuu. Ña saña ñi ita niñu yutun. Ña saña ñi, ta ita niñu can ña ndehe chi. Ña chini chi. Ña chica chi. ²¹Ta ni cuhva ña saña ihni ñi cha chahni ñi tahan ñi. Ña saña ñi tuhun tasi ndacu ñi. Ña saña ñi cha iyo ñi ndavaha ni chi tahan ñi inga chiyo. Ña saña ñi cha suhu ñi. Ña saña ñi.

Naan ra tatun Ndioo iin tutu

10 Tacan cuu, ta ndehi ti nuun inga ra tatun Ndioo iti siqui andivi, ta nihin xaan iyo racan. Tichi vico nuun ra, ta iti xini ra iyo iin coyohndi. Cuhva caa nicandi caa nuun ra, ta caa chaha ra cuhva nu cayu uvi ñuhun. ²Iin tutu luhu naan ra, ta ña ndasi chi. Chañu ra iin chiyo chaha cuaha ra nu nduta tañuhun, ta chañu ra inga chiyo chaha ra nu ñuhun. ³Tacan cuu, ta nihin xaan quechaha cana chaa

ra. Cuhva ndahyu chaa ri ndicaha cana chaa ra. Nu ni cana chaa ra, ta quechaha cahan savi. ⁴Ucha chaha cahan savi, ta ni cua tai nu tutu, soco chini yu cha cahan iin ñivi iti siqui andivi, ta quechaha cati ñi ti:

—Ña cua taun tuhun cha ni cahan savi. Cua cucumi xehun chi chi — cati ñi.

⁵Suvi ni ra tatun Ndioo chañu iin chiyo chaha ra nu ñuhun ta inga chiyo chaha ra nu tañuhun— sandaa ndaha cuaha ra nda iti siqui andivi, ⁶ta quechaha cahan ra iin cha rai ndicha. Cuenda ra iyo ndito ndihi ni quivi ndihi ni tiempu cahan rai ra, ta suvi ra cuu ra satuvi iti siqui andivi chi ñuhun ñuñivi chi ndihi cuii cha iyo. Tacan ni cati ra ti:

—Ña cua nducuee ca, ⁷vati cha cua queta quivi cua queta tiñu ra Ndioo cuhva ni cati ra chi ra cahan cuenda ra nu ni quichi quivi. Tacan ni cua coo chi quivi cua tivi ra tatun Ndioo cutu ra, ra cuu ucha.

⁸Tacan cuu, ta chini ndico tucu yu ti cahan ndico tucu iin ñivi iti siqui andivi. Inga chaha cahan tucu ñi chihin yu, ta cati ñi ti:

—Cuahan, ta quihun tutu naan ra inda nu nduta chi nu ñuhun —cati ñi.

⁹Tacan cuu, ta tuhve nu inda ra tatun Ndioo can, ta cati yu ti:

—Cuhva tutu can chihin yu —cati yu.

Ta cati ndico ra ti:

—Quihin chi chi, ta sacuahun chi chi, vati na cua cutuni ini cun chi chi. Cua cusii ini cun cha cua sacuahun chi chi, soco cua coo tahan tu cuihya ini chihun —cati ra.

¹⁰Tacan cuu, ta ni quihin yu tutu naan ra tatun can, ta sacuahhi chi chi. Xihna ca cusii ini yu cha sacuahhi chi chi, ta sa ni quechaha ni chacoo tu cuihya ini chihin yu.

¹¹Tacan cuu, ta quechaha cati ñivi chihin yu ti:

—Nini xaan cha cua cati tuhun ndico tucu cun chi ñivi cuenda ra Ndioo. Cua cati tuhun cun yoso cuhva cua coo ñi—masi tuvi ñivi cuu ñi, masi cahan ñi inga tucu tuhun, masi cumi tiñu cuu ñi —cati ñi.

Uvi tahan ra cuu ra cua cuhva cuenda

11 Tacan cuu, ta chaha ñi iin yutun chihin yu cha cua ticuhve. Tacan cuu, ta quechaha cati iin ñivi chihin yu ti:

—Cuinda, ta cua ticuhva cun vehe ra Ndioo. Cua ticuhva cun mesa ra, ta cua cahvi cun yoso tahan ñivi cuu ñi sacahnu chi ra. ²Ña cua ticuhva cun tihyo iyo chata vehe. Ña cua ticuhva cun chi chi, vati cua ndoo chi cuenda inga tucu ñivi, ta cua sacaquini ñi nu ii can. Uvi xico uvi yoo cua sacaquini ñi chi chi. ³Tacan cua cuu, ta cua tachi yu uvi rai nuun iyo ñi, ta cua cuhva ra cuenda yoso cuhva iye, ta iin mil uvi ciendu uni xico quivi cua cuhva ra cuenda. Cua cunami ra sahma tuun, [vati ndahvi cua cuni ra].

⁴Maan ra cati tuhun can cuu sava ni ta cua uvi yutun olivo. Maan ra cuu sava ni ta cua uvi candileru inda iti nuun ra chahnu Ndioo. ⁵Tu cua cuni ñivi cuhva ñi tu ndoho chi ra, cua quee ñuhun yuhu ra, ta cua cayu ñivi cuxaan ini chi ra. Tu cua

cuni ñivi cuhva ñi tu ndoho chi ra, cua cuvi ndicha ñi. ⁶Iyo tu ndee ini chi ra, ta cua cuu casi ra iti siqui. Ndihi quivi cua cati tuhun ra, ta cua cuu casi ra, ta ña cua cuun savi. Cua cuu sama ra nduta, ta cua cuu chi niñi. Cua cuu cuhva ra ndihi cuii tu ndoho chi ñivi cuhva cuni maan ra. Tu cua cuni ra, cua cuu cuhva ra chi chi nunuun ni yoso cuhva iyo ini ra. ⁷Nu cua ndihi cuhva ra cuenda, ta sa cua quee run cuu sava ta cua iin ri quiti cuhu, ta tichi soco nu indi ñivi ni savaha ndavaha ni cua quee run. Cua quee run, ta cua cani tahan run chi racan, ta cua sacanaan run, ta cua cahni run chi ra. ⁸Tacan cuu, ta cua ndoo iquin cuñu ra iti. Ñuun cahnu nu ni chahni ñivi chi ra chahnu nu ni taa ñi chi ra nu cruu—ican cua cava iquin cuñu ra ta ra. Cati tahan ñivi ti ñuun Sodoma chi ñuhun Egipto nani ñuun can. ⁹Uni quivi yoso sava cua ndehe ndihi ñivi nu cua cava iquin cuñu ra ta ra. Ñivi quichi inga ñuun, ñivi quichi inga ñuhun, ñivi cahan inga tucu tuhun—ñican cuu ñi cua ndehe chi ra ta ra, ta ña cua cuhva ñi cha cua cuchi ra. ¹⁰Cua cusii ini ñivi ñuñivi ndehe ñi cha ni tahan ra ta ra. Cua cusii ini ñi, ta cua samani ñi cuati suhva chi tahan ñi, vati cuaha xaan tu ndoho chaha ra chi ñi, [ta cha ni chihi ra]. ¹¹Tacan cuu, ta cua yaha inga uvi quivi yoso sava, ta sa cua cuhva ra Ndioo tu ndee ini chi ra ta ra, ta cua natacu ndico ra. Cua cuinda ndico ra, ta nihin xaan cua quechaha cuyuhvi ñivi ndehe ñi chi ra. ¹²Tacan cua cuu, ta cua cuni soho ra ti nihin xaan cha cahan iin

ñivi iti siqui andivi, ta cati ñi chi ra ta ra ti:

—Nahan ndo. Cua ndaa ndo tihya —caci ñi.

Tacan cuu, ta ni ndaa ra ta ra iti siqui. Tichi vico ndaa ra, ta ndehe ñivi cuxaan ini chi ra nu cuahan ra. ¹³Suvi ni hora can nihin xaan ni taan, ta ndoyo ñuhun iin tucu ñuun can, ta ucha mil ñivi ni chihi nu ni taan. Tacan cuu, ta quechaha cuyuhvi ndihi ñivi can, ta quechaha sacahnu ñi chi ra Ndioo iyo iti siqui andivi.

¹⁴Cha cuu uvi tu ndoho cuu chacan, soco yatin xaan ni cua coo ndico inga chi.

Cutu ra cua tivi ra tatun Ndioo—ra cuu ucha

¹⁵Tacan cuu, ta tivi inga ra tatun Ndioo cutu ra, ta ra cuu ucha cuu racan. Tacan cuu, ta nihin xaan quechaha cahan ñivi iti siqui andivi, ta cati ñi ti:

Cha cua cundaca ñahan ra chahnu Ndioo chi ra Cristo nu ni chacundaca ñahan ñivi ñuñivi,

ta cua cundaca ñahan ra ta ra ndihi ni quivi ndihi ni tiempu, cati ñi. ¹⁶Tacan cuu, ta chahnu chiti ndihi oco cumi ra chanihin—ra ndaa nu tayu iti nuun ra Ndioo. Nda nu ñuhun chahnu xini ra, ta sacahnu ra chi ra Ndioo, ¹⁷ta quechaha cati ra ti:

Yoho ra chahnu Ndioo, iyo ndihi cuii tu ndee ini chihun.

Maun cuu ra cha ni chaco nu quichi quivi, ta maun cuu ra cha iyo vitin, ta maun cuu ra cua coo iti nuun.

Chaha ndi iin tiahvi ndioo
chihun,
vati iyo xaan tu ndee ini chihun,
ta cha quechaha ndaca ñahun.

¹⁸ Cha ni cuxaan ini ñivi ñuñivi
chihun,
soco cha ni queta quivi cua
cuxaan ini tahun chi maan ñi.
Cha ni queta quivi cua tachi
tuni cun chi ñivi cha ni chihi,
soco chi ndihi ñivi cun cua
cuhva cun cha vaha.
Chi musu cun chi ra ni cahan
cuenda cun chi ñivi sacahnu
chihun—masi cahnu ñivi cuu
ñi, masi ndahvi iyo ñi—chi
ñican cua cuhva cun cha
vaha,
vati sandoyo ñuhun ñi chi ñivi
sandoyo ñuhun ñuhun ñuñivi,
cati ra.

¹⁹ Tacan cuu, ta nuna yu vehe ra
Ndioo—vehe cha iyo iti siqui andivi.
Iti tichi chi ndehe ndi chatun cha
iyo cuenda cha ni ndoo vaha tuhun
chi ra Ndioo. Tacan cuu, ta quehni
tachan, ta cahan savi, ta quechaha
taan, ta quehni savi yuu nahnu,
[vati cahnu xaan rai cuu ra Ndioo].

**Cha ni savaha iin ri
dragón chi iin ñahan**

12 Tacan cuu, ta ni chacoo
iin cuhva iti siqui andivi.
Ndehi iin ñahan, ta cha ndichin ña
cuu ta ri nicandi, ta chañu ña nu
yoo. Indi xini ña cha cuu uchi uvi
ri tiñu. ²Ñuhun sehe ña, ta ndahyu
chaa ña, vati cha quechaha iyo tu
ndoho chi ña, vati cua cacu sehe
ña. ³Tacan cuu, ta ndehi ti iyo inga
cuhva iti siqui andivi. Ndehi iin ri
dragón. Quiti cuhu cuu ri, ta cahnu

xaan ri. Cuaha cuaha ri cuu. Ucha
xini ri iyo, ta uchi ndiquin ri iyo
xini ri, ta indi xini ri corona—iin
iin xini ri. ⁴Yani suhma ri tiñu iyo
iti siqui savaha ri, ta quehni iin
cuenda ri tiñu nu ñuhun ñuñivi, ta
cuaha suhva ri saquehni ri. Tacan
cuu, ta ni chacuinda ri quti cuhu
can iti nuun ña ñahan can. Inda ri
iti nuun ña, vati cua cacu sehe ña,
ta sa cua cachi ri chi ve. ⁵Tacan
cuu, ta cacu sehe ña. Iin rai luhu
cuu ve, ta ni cua cundaca ñahan
ve chi ndihi ñivi ñuñivi nu cuahan
quivi. Tacan cuu, ta canihin vaha
ra Ndioo chi ve nu ndaa ra. ⁶Tacan
cuu, ta chinu ña ñahan can cuahan
ña tichi cuhu. Ican iyo ña nu tiso
vaha ra Ndioo cha cua cachi ña,
vati cua ndoo ña iin mil uvi ciendu
uni xico quivi.

⁷Tacan ni cuu, ta ni chacoo cuati
iti siqui andivi. Iyo ra Miguel chi
ra cuu tatun ra, ta cani tahan ra ta
ra chi run quti cuhu can chi tatun
maan run, ⁸ta ra Miguel chi ra cuu
tatun ra—racan cuu ra sacanaan.
Chacan cuu cha ñahni ca nu cua
coo ri quti cuhu can iti siqui andivi.
⁹Tacan cuu, ta quee ndaa maan
ri quti cuhu can, ta suvi ri cuu ri
coo nda ni iti chata. Cuihna cuu
ri, ta nani ri Satanaa. Suvi ri cuu
ri sandahyu ñahan chi ndihi ñivi
ñuñivi. Tava ndaa ra Ndioo chi run
chi tatun run, ta ñuhun ñuñivi ya
quichi run.

¹⁰Tacan cuu, ta chini yu ti nihin
xaan quechaha cahan ñi iti siqui
andivi, ta cati ñi ti:

—Vitin cha iyo xaan tu ndee ini
chi ra Ndioo. Cha ndaca ñahan ra,
ta cha chaha ra ndatu chi ra Cristo,

ta cha sacacu ra chi ra yani ndi chi ñi tahan ndi, vati cha tava ndaa ra chi run cuni tiso cuati ñi, ta nduvi ta niñu cuni run tiso run cuati ñi iti nuun ra Ndioo. ¹¹Cha sacanaan ñi chi run, vati cha chati ra cuu ta iin mbee can niñi ra cuenda ñi, ta chihi ra. Cha sacanaan ñi chi run, vati cha chaha ñi cuenda yoso cuhva iyo ñi chi ra, ta ña yuhvi ñi cuvi ñi cuenda ra. ¹²Ndihi ndioho iyo iti siqui andivi—na cua cusii ini ndo, soco ndihi ndioho iyo nu ñuhun ñuñivi—ndahvi xaan iyo ndo, vati cha nuun run cuihna nu iyo ndo. Xaan xaan cuni run, vati chito run ti ñahni ca quivi run iyo—cati ñi.

¹³Ni ndehe run quti cuhu can ti tava ndaa ra Ndioo chi run iti nu ñuhun ñuñivi. Nu ni ndehe run chacan, ta quechaha ndicu run chi ña ñahan cacu sehe, vati cuni cani tahan run chi ña, ¹⁴soco chaha ra Ndioo uvi ndichin ri tasun chi ña. Chacan cuu cha tati ña nu cua coo ña tichi cuhu, ta cacu ña. Tican cua ndoo ña. Uni cuiya yoso sava cua ndoo ña, ta cua nihin ña cha cua cachi ña, ta ña cua coto ri cuu coo can nu iyo ña. ¹⁵Tacan cuu, ta tivi ri nduta yuhu ri nu cuahan ña. Tivi ri. Tivi ri, ta nduta can cuu sava ni ta cua iin yuta, vati cuni ri cahni ri chi ña tichi nduta can. ¹⁶Tacan cuu, ta cuni tindee ñuhun ñuñivi chi ña. Chacan cuu cha nuna iin yavi nu ñuhun ñuñivi ya, ta quechaha quihvi nduta tivi ri coo can. ¹⁷Tacan cuu, ta xaan cuni ri quti cuhu can chi ña ñahan can. Chacan cuu cha quee ri cuahan ri, vati cua cani tahan ri chi ndihi ca

ñivi cuu sehe ña. Sehe ña cuu ñivi sacuinu cuhva cati tuhun ra Ndioo, ta chaha ñi cuenda yoso cuhva iyo ra Jesuu.

Cuhva iyo inga uvi ri quti cuhu

13 Ni chacuinde yu tañuhun, ta ndehi ti tichi nduta tañuhun can quee iin ri quti cuhu. Iyo ucha xini ri nu ndaa uchi ndiquin ri, ta iin corona indi iin iin ndiquin ri. Ndihi xini ri ndiso ri tuhun ndavaha ni, ²ta ri quti cuhu ndehi—caa ri cuhva caa iin ri cuiñi. Chaha ri cuu sava ta cua chaha ri oso, ta yuhu ri cuu sava ta cua yuhu ri ndicaha. Suvi ni chi rican chaha ri dragón can tu ndee ini iyo chi maan ri, ta chaha tahan ri ndihi ndatu cha iyo chi maan ri. ³Cha ni nicuehe iin xini ri cuu sava ta cua ri cuiñi can. Cuhva cha cua cuvi ri nicuehe xini ri, soco cha ni ndaha nu cahvi can. Iyo xaan cuni ndihi ñivi ñuñivi, vati cha ni ndaha xini ri, ta ndicu ñi chi ri. ⁴Sacahnu ñi chi ri dragón can, vati chaha ri tu ndee ini chi inga ri quti cuhu, ta sacahnu tahan ñi chi maan ri, ta quechaha cati ñi ti:

—Yoni iyo cuhva iyo quti cuhu ya. Yoni cuu cani tahan chi ri—cati ñi.

⁵Chaha ra Ndioo cha ndacu ri cuhva cuni maan ri. Chacan cuu cha cahnu xaan ndavaha ni cahan ri. Uvi xico uvi yoo chaha ra cha ndacu ri cuhva cuni ri, ⁶ta cahan ri ndavaha ni chi ra Ndioo. Cahan ri ndavaha ni chi maan ra, ta cahan ri ndavaha ni cuenda nu iyo ra, ta cahan ri ndavaha ni chi ñivi ra. ⁷Chaha tahan ra Ndioo cha cani tahan ri chi ñivi ra, ta sacanaan ri

chi ñi. Chaha tahan ra cha ndaca ñahan ri chi ndihi ñivi iyo nu ñuhun ñuñivi. Masi inga tucu ñivi cuu ñi, masi inga ñuun iyo ñi, masi inga tuhun cahan ñi, soco ndaca ñahan ri chi ñi. ⁸Iyo ñivi, ta ña cua coo ndito ñi chi ra cuu ta iin mbee can—ra ni chihi, vati ña iyo sivi ñi nu tutu ra, ta ni quetuvi ñuhun ñuñivi ya. Ñican cuu ñi sacahnu chi ri quti cuhu can.

⁹Na cua taa vaha ndo soho ndo tuhun ya. ¹⁰Tu cua tiin ñivi chi ndo, ta cua taa ñi chi ndo ve caa, na cua coo taxin ndo ve caa. Tu cua cani ñivi chi ndo chi machete, ta cua cahni ñi chi ndo, na cua cuvi taxin ndo. Tu tacan ni cua coo taxin ndo, cua cundee ini ndo, ta cua cuinu vaha ini ndo chi ra Ndioo, vati tacan ni iyo ñivi ra.

¹¹Tacan cuu, ta ndehi ti tichi ñuhun quee inga ri quti cuhu. Uvi ndiquin ri ndaa xini ri cuhva iyo ndiquin xini ri mbee, soco cuhva cahan ri dragón cahan ri. ¹²Iyo tahan ndihi cuii tu ndee ini cha iyo chi inga ri quti cuhu can chi ri. Chacan cuu cha savaha ri cha sacahnu ñivi ñuñivi chi inga ri quti cuhu can, vati rican cuu ri ni ndaha xini nu nicuehe chi, ta ña chihi ri. ¹³Cahnu xaan cuhva savaha ri quee tichi ñuhun. Ndehe ndihi ñivi ti cayu ñuhun iti siqui, ta nuun chi nu ñuhun ñuñivi savaha ri. ¹⁴Sandahyu ñahan ri chi ñivi iyo nu ñuhun ñuñivi, vati ni cuu savaha ri cuhva can iti nuun tahan ri. Tacan cuu, ta quechaha cati ri chi ñivi can ti na cua savaha ñi iin ita niñu ri quti cuhu can, vati tahvi xini ri chi cha cuu ta iin machete,

soco ña ni chihi ri. ¹⁵Tacan cuu, ta chaha ri cha nihin tahan ita niñu ri quti cuhu can tati. Chacan cuu cha cahan chi, ta chahni chi chi ndihi ñivi ña sacahnu chi chi. ¹⁶Tacan cuu, ta savaha ita niñu can ti cua cunda seña ndaha cuaha ñivi a nutaan ñi. Chi ndihi ñivi cua cunda seña can—masi ñivi ndahvi cuu ñi, masi ñivi cahnu cuu ñi, masi iyo xuhun ñi, masi ñahni xuhun ñi, masi musu cuu ñi, masi ñahni chitoho ñi. ¹⁷Chacan cuu cha ña cua cuu sata ñivi. Ña cua cuu xico ñi, tu ña cua cuiso ñi seña ri quti cuhu can, tu ña cua cuiso ñi sivi ri, tu ña cua cuiso ñi número ri. ¹⁸Na cua coo cha chini tuni chi yo. Ndaa ñivi iyo cha chini tuni—na cua nanducu xini ñi ñaan cha cuu número maan ri quti cuhu can, vati número ri cuu sava ni ta cua número ñivi ñuñivi. Iñu ciendu uni xico iñu cuu número can.

Chita ñivi ra cuu ta iin mbee can yaa

14 Tacan cuu, ta ndehi ti siqui yucu Sión inda ra cuu ta iin mbee can, ta iyo tahan iin ciendu uvi xico cumi mil ñivi chi ra. Ndihi ñi ndiso sivi ra chi sivi sutu ra. Nutaan ñi ndiso ñi sivi ra ta ra. ²Chini yu cha cahan iin ñivi iti siqui andivi. Cuhva chinu nduta cuhva cahan savi cahan ñi, ta chini yu ti cuhva cani ñivi yaa cahan ñi. ³Iyo cuiti ñi iti nuun ra ndaa nu tayu nu iyo ndihi cumi ri quti cuhu can chi ra chanihin can. Tacan cuu, ta quechaha chita ñi yaa. Yaa chaa chaa chita ñi, ta iyo tahan ñivi ni cacu nu ñuhun ñuñivi. Iin ciendu uvi xico cumi mil ñi cuu ñi. Ñican

ni cuu cutuhva yaa can, ta yoni ca ñivi cuu. ⁴Ñican cuu ñi—ña tuhva ñi savaha ñi ndavaha ni chi tahan ñi inga chiyo. Ña tuhva ñi savaha ñi ni iin ndavaha ni, vati ndoo ndoo iyo anima ñi, ta ñican cuu ñi ndicu chi ra cuu ta iin mbee can, ta ndihi nu chahan ra ndicu ñi chi ra. Cacu ñi nu iyo ñivi ñuñivi, ta cuhva iin cha samani ñivi chi ra Ndioo chi ra cuu ta iin mbee cuu ñi. ⁵Chito ñivi ti ña tuhva ñi sandahyu ñahan ñi, vati ñahni cuati ñi iyo.

Tuhun cati tuhun uni ra tatun Ndioo

⁶Tacan cuu, ta ndehi ti tati inga ra tatun Ndioo. Cuiti cuiti tati ra iti siqui, ta ndiso ra iin tuhun yoso cuhva cua tachi tuni ra Ndioo chi ñivi ndacu ndavaha ni. Chi ndihi ñivi iyo nu ñuhun ñuñivi cati tuhun ra tuhun can. Chi ñivi iyo inga ñuun chi ñivi cuu inga tucu ñivi chi ñivi cahan inga tuhun—chi ndihi ñi cati tuhun ra, ⁷ta nihin xaan cati ra chi ñi ti:

—Na cuyuhvi ndo chi ra Ndioo. Na sacahnu ndo chi ra, vati yatin cua queta quivi cua tachi tuni ra chi ñivi ndacu ndavaha ni. Na cua sacahnu ndo chi ra, vati maan ra satuvi iti siqui andivi, ta maan ra satuvi ñuhun ñuñivi chi nduta tañuhun. Ndihi cuui chi ni satuvi ra —cati ra tatun Ndioo can.

⁸Iti nuun racan quichi inga ra, ta quechaha cati ra ti:

—Cha ni ndoyo ñuhun ñuun cahnu—ñuun Babilonia. Cha ni ndoyo ñuhun ñuun can, vati sandoyo ñuhun ñivi ñuun can chi ndihi ñivi ñuñivi, vati ndacu tahan ñi ndihi ndavaha ni ndacu ñivi ñuun can —cati ra.

⁹Iti nuun ra cuu uvi tatun can quichi inga ra, ta nihin xaan quechaha cati ra ti:

—Tu cua sacahnu ndo chi run quiti cuhu can, tu cua sacahnu ndo ita niñu run, tu cua cunda tuni ri nutaan ndo, tu cua cunda chi ndaha cuaha ndo, ¹⁰xaan xaan cua nduxaan ra Ndioo chi ndo, vati xaan xaan ra cua cuu. Tu tacan ni cua savaha ndo, cahnu xaan tu ndoho cua ndehe ndo, vati cua cayu ndo chi azufre iti nuun ra tatun Ndioo iti nuun ra cuu ta iin mbee can. ¹¹Cua ndehe xaan ndo tu ndoho nu cayu ñuhun, ta cua ndaa yuhma, vati ndihi ni quivi ndihi ni tiempo cua cayu ndo. Tu cua sacahnu ndo chi ri quiti cuhu can, tu cua sacahnu ndo ita niñu ri, tu cua cunda tuni ri nuun ndo, ña cua quee ndo nu tu ndoho, vati nduvi ta niñu cua coo ndo chi tu ndoho can. ¹²Chacan cuu cha na cua cundee ini ñivi ra Ndioo. Ñican cuu ñi sacuinu cuhva cati tuhun ra Ndioo. Ñican cuu ñi chinu ini chi ra Jesuu —cati ra tatun Ndioo can.

¹³Tacan cuu, ta chini yu ti cahan iin ñivi iti siqui andivi, ta cati ñi chihin yu ti:

—Cua taun tuhun ya, vati cua cusii ini ñivi ra chahnu—ñivi cua cuvi nda vitin ta nda cua nda iti nuun. Tacan ni cua cusii ini ñi, ta ña cua satiuñu ca ñi, vati chito yo yoso cuhva ni satiuñu ñi, cati ra Tati Ndioo —cati ñican.

Tuhun yoso cuhva cua nduxaan ra Ndioo

¹⁴Tacan cuu, ta ndehi ti iyo iin vico iti siqui, ta nuun vico can ndaa iin ra cuu sava ni ta cua ra cuu sehe ñivi. Corona xuhun cuaan indi xini

ra, ta naan ra iin machete cuchi, ta xaan xaan yuhu chi. ¹⁵Tacan cuu, ta quichi inga ra tatun Ndioo. Vehe Ndioo iyo iti andivi quichi ra, ta cana chaa ra chi ra ndaa nu vico can. Nihin suhva cana chaa ra, ta cati ra chi ra ti:

—Cua cani cun machete cun, ta cua cahnda cun, vati cha queta quivi cua canihin vahun, vati cha iyo vaha nini cahnu nu ñuhun ñuñivi ya —cati ra.

¹⁶Tacan cuu, ta cani ra ndaa nu vico can machete ra, ta canihin vaha ra nini cahnu nu ñuhun ñuñivi ya.

¹⁷Tacan cuu, ta quichi inga ra tatun Ndioo. Suvi ni vehe ñuhun iyo iti andivi quichi ra, ta naan tahan ra iin machete cuchi, ta xaan tahan yuhu chi. ¹⁸Tacan cuu, ta quichi inga ra. Nu iyo mesa ra Ndioo quichi ra, ta maan ra cuu ra iyo ndatu nu cayu ñuhun. Suvi ra cana chaa chi ra naan machete can, ta cati ra chi ra ti:

—Cani cun machete cun, ta cahnda cun chiti uva can, vati cha chiti chi vitin —cati ra.

¹⁹Tacan cuu, ta ni chahnda ra chiti uva iyo nu ñuhun ñuñivi, ta canihin ra chi chi, ta cani ra chi chi nu cua quee nduta chi, vati nu cua nduxaan ra Ndioo chi ñivi cuu chacan. ²⁰Nda yuhu ñuun chañu ra chiti uva can, ta quee niñi tichi chi. Cuaha suhva niñi quee, vati cuhva cha sucun iyo freno yuhu ri quiti queta chi, ta uni ciendu kilómetro chinu chi nu ñuhun, vati xaan xaan cua tachi tuni ra Ndioo chi ñivi.

**Iyo ucha tu ndoho cua
coo, ta cua cundihi chi**

15 Tacan cuu, ta ndehe ndico tuqui inga cuhva cha cahnu

iti siqui andivi, ta iyo xaan cuni yu. Ndehi ti iyo ucha tatun Ndioo, ta iyo ndatu chi ra, vati cua savaha ra tu ndoho. Siin siin tu ndoho cua savaha ra, ta cua cundihi chi, vati ña cua nduxaan ca ra Ndioo chi ñivi.

²Ndehe tahin ti iyo cha cuu sava ni ta cua nduta tañuhun. Sava ni ta cua inu cuu chi, ta sacanuun nduta can chi ñuhun, vati cayu chi. Yuhu tañuhun can inda ñivi, ta naan ñi yaa, vati cua cani ñi yaa chi ra Ndioo. Ñican cuu ñi sacanaan siqui run quiti cuhu can chi ita niñu ri chi número sivi ri. ³Yaa ra Moisee musu ra Ndioo chita ñi, ta chita tahan ñi yaa ra cuu ta iin mbee can, ta cati ñi ti:

Yoho ra chahnu Ndioo, iyo xaan tu ndee ini chihun.

Cahnu xaan cha ni savahun, ta vaha xaan cha ni savahun.

Cuiti xaan iyo anima cun, ta cha ndicha ndicha ndacu cun.

⁴Maun cuu ra ndaca ñahan chi ndi.

Sacahnu ndihi ñivi chihun, vati iin tuhun ni maun cuu ra ii.

Ndihhi ñivi cua sacahnu chihun, vati chito ñi ti rai cuiti vaha cuu cun,

cati ñi.

⁵Tacan cuu, ta ndehi ti nuna yu vehe nu iyo yuu ndiso ley chahnu iti siqui andivi. ⁶Tichi vehe can quichi quee ucha ra tatun Ndioo. Suvi ra cuu ra iyo ndatu, vati cua savaha ra tu ndoho, ta ndichin ra sahma yaxin vaha. Nda cua tachan sahma ndichin ra, ta pechu ra nuhni caa xuhun cuaan. ⁷Iin ri cuu cumi quiti cuhu iyo iti nuun ra

Ndioo—chaha ri coho xuhun cuaan chi ra tatun Ndioo can. Chi iin iin ra chaha ri coho. Cha nduxaan ra Ndioo ra iyo ndito ndihi ni quivi ndihi ni tiempu cuu cha indi coho can. ⁸Tacan cuu, ta chitu vehe Ndioo can chi yuhma, vati cahnu xaan rai cuu ra Ndioo, ta iyo xaan tu ndee ini chi ra. Yoni cuu quihvi tichi vehe Ndioo nda cua nda cua sandihi ra tatun Ndioo can savaha ra tu ndoho, ta siin siin tu ndoho cua cuhva ra.

Tu ndoho cua cuhva ra tatun Ndioo

16 Tacan cuu, ta chini yu ti cahan iin ñivi. Tichi ve ñuhun cahan ñi, ta nihin xaan cati ñi chi ra tatun Ndioo can ti:

—Cuahan ndo, ta coyo ndo cha indi tichi coho naan ndo nu ñuhun ñuñivi, vati xaan xaan cuni ra Ndioo —cati ñi.

²Tacan cuu, ta cuahan ra cuu xihna cuui, ta coyo ra cha indi tichi coho ra. Nu ñuhun ñuñivi coyo ra chi chi. Tacan cuu, ta cucahvi ndihi ñivi ndiso seña ri quti cuhu ndavaha ni chi ñivi sacahnu ita niñu ri, ta cahnu xaan tu ndoho chacoo chi ñi.

³Tacan cuu, ta inga ra tatun can coyo ra coho naan ra. Tichi tañuhun coyo ra chi chi, ta nduta can cuu sava ni ta cua niñi iin ñivi ni chihi, ta chihi ndihi cuui ri cha iyo ndito tichi nduta can.

⁴Tacan cuu, ta inga ra tatun can coyo coho naan ra. Tichi yuta coyo ra chi chi. Tichi soco coyo ra chi chi, ta niñi cuu nduta can. ⁵Tacan cuu, ta chini yu ti cati ra tatun Ndioo ra cha iyo cuenda nduta ti:

—Yoho ra chahnu, maun cuu ra ni chacoo nu quichi quivi, ta maun cuu ra iyo vitin. Ra iyo cuiti vaha cuu cun. Ñahni cuati cun iyo, vati tachi tuni cun iin cha ndicha ndicha. ⁶Cha chati niñi ra cahan cuenda cun. Cha chati niñi ñivi cun, ta chahni ñivi chi ñi. Vitin cha chaha cun niñi na coho ñi. Vaha xaan cha savahun —cati ra.

⁷Tacan cuu, ta chini yu ti cahan ñivi nu iyo mesa ra Ndioo, ta cati ñi ti:

—Yoho ra chahnu Ndioo, iyo xaan tu ndee ini chihun, ta iin cha ndicha ndicha tachi tuni cun —cati ñi.

⁸Tacan cuu, ta inga ra tatun can coyo coho naan ra. Nu nicandi coyo ra chi chi, ta quechaha chahmi ri chi ndihi ñivi. ⁹Iyo xaan iyo xaan cayu ñivi, ta cahan ñi ndavaha ni chi ra Ndioo, vati maan ra chaha cha ndehe ñi tu ndoho can, soco ña saña ñi ndavaha ni cahan ñi, ta ni ña sacahnu ñi chi ra Ndioo.

¹⁰Tacan cuu, ta inga ra tatun can coyo coho naan ra. Tayu nu ndaa run quti cuhu ndavaha ni can coyo ra chi chi, ta naan xaan nu ndaca ñahan run ni cuu, ta chachi ihi ñivi yaa ñi, vati ña cundee ca ñi cha uhvi ñi. ¹¹Cahan ñican ndavaha ni chi ra Ndioo iyo iti andivi, vati uhvi xaan cuni ñi, ta cahvi xaan ñi cuu, soco ña saña ihni ñi ndavaha ni ndacu ñi.

¹²Tacan cuu, ta inga ndico tucu ra tatun can coyo ra coho naan ra. Tichi yuta Eufrate cahnu coyo ra chi chi, ta ndoco nduta can. Chacan cuu cha iyo vaha nu cua yaha ra rey cua quichi iti chihi nu cana nicandi.

¹³Tacan cuu, ta ndehi ti quee tati cuihna yuhu ri dragón can. Quee tati cuihna yuhu ri quiti cuhu ndavaha ni can, ta quee tati cuihna yuhu ra cati ti cahan ra cuenda ra Ndioo, ta ña ndicha ra cha cahan ra. Uni tati cuihna quee tichi yuhu run ta run, ta caa run cuhva caa ri sahva. ¹⁴Tati cuihna cuu run, ta cahnu xaan cuhva ndacu run. Cuahan run nu iyo ndihi ra cuu rey ndaca ñahan nini cahnu nu ñuhun ñuñivi, ta sacuiti run chi ra ta ra, vati cua cani tahan ra ta ra quivi cha cua nduxaan ra chahnu Ndioo. ¹⁵[Ta cati ra chahnu ti] cua quichi ra cuhva quichi run ñasuhu, [vati ña cua coto ñivi ñaan hora cua quichi ra]. Cua cusii ini ñivi ndatu vaha chihin ra, vati ñahni cha cua cumani chi ñi, coto cua coo tu ca nuun chi ñi hora cua quichi ra, cati ra. ¹⁶Cua sacuiti run chi ra rey can nu nani chi Armagedón cuhva cati ñivi hebreo chi tuhun cahan maan ñi.

¹⁷Tacan cuu, ta inga ndico tucu ra tatun can coyo ra coho naan ra. Iti siqui coyo ra chi chi. Tacan cuu, ta quechaha cahan iin ñivi tichi ve ñuhun can, vati nihin xaan cahan ra ndaa nu tayu can, ta cati ra ti:
—Cha iyo vaha.

¹⁸Tacan ni cati ra, ta quehni tachan, ta nihin xaan catin. Cahan savi, ta nihin xaan ca taan. Ñavi ca cuhva cha ni taan nu ñuhun ñuñivi nu ni quichi quivi, vati nihin xaan nihin xaan ca taan quivi can. ¹⁹Nu ni taan, ta ndata ñuun cahnu can. Uni cuhva ndata chi, ta nduva ndihi ñuun iyo nu ñuhun ñuñivi. Tacan cuu, ta ni

chacuhun ini ra Ndioo yoso cuhva ni chacoo ñivi ñuun Babilonia can, ta xaan xaan nduxaan ra chi ñivi ñuun can. ²⁰Naan ndihi ñuhun iyo mahñu tañuhun nu ni taan quivi can, ta naan tahan ndihi yucu.

²¹Iti siqui andivi quehni savi yuu. Nahnu xaan savi yuu quehni. Vee chi suhva, ta quehni chi chata ñivi. Chacan cuu cha cahan ndico tucu ñivi ndavaha ni chi ra Ndioo, vati chaha ra cha quehni savi yuu can, ta cahnu xaan tu ndoho cuu chi.

Ni cutuni iin ña ñahan savaha ndavaha ni chi ra rai inga chiyo

17 Tacan cuu, ta quichi iin ra tatun Ndioo chacunaan coho can, ta quechaha cati ra chihin yu ti:

—Nahan, ta cua sanahin chihun nu cua cutuni iin ña ñahan savaha ndavaha ni chi ra rai inga chiyo, [vati ña cuni ña cha cua coo ñivi chi ra Ndioo]. Iyo ña nu yaha xaan nduta. ²Cha ni chacoo ra rey iyo nu ñuhun ñuñivi ndavaha ni chi ña inga chiyo, ta cha ni chacoo tahan ndihi ñivi ñuñivi ndavaha ni chi tahan ñi inga chiyo cuhva ni sanahan ña chi ñi.

³Tacan cuu, ta ni cahan ra ñumahna chihin yu ni savaha ra Tati Ndioo, ta ni chandaca ra tatun Ndioo can chihin yu tichi cuhu. Tican ndehi ti yoso ñahan can siqui ri quiti cuhu cuaha can. Suvi ri cuu ri iyo ucha xini nu ni cana uchi ndiquin ri, ta mani sivi ndavaha ni ndiso ri chata ri. ⁴Sahma yuhva tixinda sahma cuaha ndichin maan ña ñahan can. Mani xuhun cuaan, mani yuu taqui, mani cha yahvi

ndita caa sucun ña xini ña, ta naan ña iin yachin xuhun cuaan chi ndaha cuaha ña, ta ñuhun ndavaha ni yachin can, vati cuaha xaan ndavaha ni savaha ña cha ni chacoo ña ndavaha ni chi ra rai inga chiyo, [vati ña cuni ña cha cua coo ñivi chi ra Ndioo]. ⁵Nutaan ña ndiso ña letra, soco ña chito ñivi ñaan tuhun cuu chi. Tuhun can cati ti ñuun Babilonia cahnu cuu ñacan. Maan ña cuu xini chi ndihi ñi ñahan savaha ndavaha ni chi ra rai inga chiyo. Maan ña cuu xini chi ndihi ñivi savaha ndavaha ni nu ñuhun ñuñivi ya, cati chi. ⁶Ndehi ti chini ñacan. Chini ña, vati chahni ña chi ñivi ra Ndioo, ta chati niñi ñi. Chini ña, vati chahni ña chi ñivi chaha cuenda yoso cuhva iyo ñi chi ra Jesuu, ta iyo xaan iyo xaan cuni yu ndehi chi ña. ⁷Tacan cuu, ta cati ra tatun Ndioo can chihin yu ti:

—Ña cua cuiyo con. Cua cuhve cuenda chihun yoo ña cuu ñahya. Cua cuhve cuenda ndaa run cuu run ndiso chi ña, ta iyo ucha xini run nu ni cana uchi ndiquin run. ⁸Cua cuhve cuenda, vati cha ni ndehun ti tahvi xini run quiti cuhu can, soco ña ni chihi run. Vitin cha cua ndaa ndico run tichi soco nu iyo ñivi ni savaha ndavaha ni, soco cua ndoyo ñuhun cuii run. Cua nduiyo ñivi ñuñivi cha ndehe ñi ti cha tahvi xini run, soco ña ni chihi run, ta iyo run nda cua nda vitin, ta ñican ña iyo sivi ñi nu tutu savaha ra Ndioo, ta ni ña ta quetuvi ñuhun ñuñivi ya. Chacan cuu cha ña cua coo ndito ñi chi ra.

⁹Na cua cutuni ini cun tuhun ya, vati ucha xini maan run quiti

cuhu can cuu ucha yucu nu ndaa maan ña ñahan can. ¹⁰Ta ni cuhva maan xini run cuu ucha rey. Cha ni ndoyo ñuhun uhun ra. Iin ra iyo vitin, ta ni cua coo inga ra. Nu cua coo racan, soco ña nahan cua ndoo ra. ¹¹Cuenda run quiti cuhu tahvi xini—rey una cuu maan run, soco cuenda ucha rey can iyo run, ta cua ndoyo ñuhun cuii run.

¹²Cha ni ndehun ti uchi ndiquin run iyo. Chacan cuu uchi rey, soco ña ta cundaca ñahan ra. Iin hora ni cua coo ndatu chi ra, ta cua cundaca ñahan ra. Icaa ni cua cundaca ñahan run quiti cuhu can chi ra. ¹³Ini cha saxini ra ta ra, vati cua cuhva ra tu ndee ini ra chi run quiti cuhu can. Cua cuhva ra ndatu cha iyo chi ra chi run. ¹⁴Tacan cua cuu, ta cua cuni ra ta ra cuati chi ra cuu ta iin mbee can. Cua quechaha cani tahan ra ta ra chi ra, soco cua sacanaan ra cuu ta iin mbee chi ra ta ra, [ta cua ndoyo ñuhun ra ta ra,] vati maan ra mbee can cuu ra cuu xini ndicha, ta ra ndaca ñahan ndicha cuu ra. Ni nacachi ra Ndioo chi ñivi iyo chi ra cuu ta iin mbee, ta chinu vaha ini ñi chi ra. [Ñican cuu ñivi iyo chi ra.]

¹⁵Tacan cuu, ta cati ra tatun Ndioo can chihin yu ti:

—Cha ni ndehun ti iyo ña ñahan can nu yaha nduta. Chacan cuu sava ni ta cua ndihi ñivi iyo nu ñuhun ñuñivi. ¹⁶Cha ni ndehe tahun ti iyo iin ri quiti cuhu, ta iyo uchi ndiquin ri. Rican chi ndiquin ri cuu sava ni ta cua ñivi cua cuxaan ini chi ña ñahan can, ta cua sandoyo ñuhun ñi chi ña chi ndihi cuii cha iyo chi ña. Cua

cahmi ñi chi ña, ta cua cahni ñi chi ña. ¹⁷Chacan ni cua savaha ñi, vati chaha ra Ndioo cha chini tuni chi ñi, ta cua savaha ñi cuhva cuni ra. Chacan cuu cha cua cuhva ñi ndatu chi ri quti cuhu can. Chacan cua savaha ñi nda cua nda cua cuu chi cuhva cati ra Ndioo, ¹⁸ta ña ñahan cha ni ndehun—cua ña sava ni ta cua ñuun cahnu can nu iyo ra ndaca ñahan chi ndihi ra cumi tiñu iyo nu ñuhun ñuñivi —cati ra.

Ndoyo ñuhun ñuun Babilonia

18 Tacan cuu, ta ndehi ti nuun inga ra tatun Ndioo iti siqui andivi. Cahnu xaan ndatu iyo chi ra, ta ndichin xaan ñuhun ñuñivi cuu, vati ndichin xaan maan ra. ²Nihin xaan cana chaa ra, ta cati ra ti:

—Cha ni ndoyo ñuhun ñuun Babilonia cahnu. Mani nu iyo tati cuihna iyo ñuun can. Mani nu iyo ri tachii iyo ñuun can, ta ña vaha cuni yo ndehe yo chi ri, vati sacaquin ri chi yo. ³Chacan ni iyo ñuun can, vati cha sacaquin ñivi ñuun can chi ndihi ñivi ñuñivi, ta ndacu ñi ndavaha ni cuhva ndacu maan ñi. Cha iyo tahan cuati ndihi ra rey iyo nu ñuhun ñuñivi, vati cha savaha tahan ra ndavaha ni chi ñivi ñuun can. Ta ricu xaan iyo ñivi xico chi ñivi ñuun can, vati cuaha xaan xuhun ñi sandoyo ñuhun ñi cha savaha ñi ndavaha ni —cati ra.

⁴Tacan cuu, ta chini yu ti cahan inga ñivi iti siqui andivi, ta cati ñi ti:

—Ndioho ñivi Ndioo, na cua quee ndaa ndo ñuun can, coto cua savaha tahan ndo ndavaha ni ndacu ñivi can. Na cua quee ndo, coto

cua ndehe tahan ndo tu ndoho cua ndehe maan ñi. ⁵Cua coo tu ndoho chi ñi, vati cha ni chito ra Ndioo ti iyo xaan cuati ndacu ñi. Ña cua naan ini ra ndavaha ni ndacu ñi. ⁶Na cua coo chi chi ñi cuhva ni savaha ñi. Na cua coo uvi cuhva chi ñi cuhva cha ni savaha ñi. ⁷Cha ni savaha ñi cha cuu ñi ñivi cahnu xaan, ta cuaha xaan xuhun cha sandoyo ñuhun ñi. Ta ni cuhva na cua coo tu ndoho chi ñi. Ta ni cuhva na cua coo tahan tu cuihya ini chi ñi. Tacan cati yu, vati saxini ñi chi anima ñi ti cahnu xaan ñivi cuu ñi. Ñahni tu ndahvi ini cua coo chihin ñi, saxini ñi. ⁸Chacan cuu cha cahnu xaan tu ndoho cua ndehe ñi, vati tichi iin quivi cua ndehe ñi tu ndoho. Cua coo tu cuihya ini chi ñi. Cua coo tama chi ñi. Cua cayu ñi, ta cua cuvi ñi. Tacan ni cua tahan ñi, vati iyo xaan tu ndee ini chi ra chahnu Ndioo, ta cua tachi tuni ra chi ñi —cati ñi.

⁹Ta ra rey can—cua ndahyu ra. Cua coo tu cuihya ini chi ra nu cua ndehe ra ti cayu ñi, vati maan ra cuu ra savaha ndavaha ni cuhva ni savaha ñi. Icaa ni savaha ñi ndavaha ni, vati maan ra cuu ra sandoyo ñuhun xaan xuhun cuhva ni sandoyo ñuhun maan ñi. ¹⁰Chica ni cua cuinda ra, vati yuhvi ra, vati cahnu xaan tu ndoho cua ndehe ñivi ñuun can, ta cua cati ra ti:

—Cahnu xaan ñuun cha cuu ñuun Babilonia can. Ni chaco xaan tu ndee ini chi ñivi ñuun can, ta yatin xaan cua cutuni ñi —cua cati ra.

¹¹Ndahvi xaan cua cuni ñi xico can, soco cua coo tahan tu cuihya ini chi ñi, vati yoni ca iyo cua sata

cha xico ñi, ¹²ta cuaha xaan cuati suhva cuu chi. Cha cuu xuhun cuaan, cha cuu xuhun cuichin, cha cuu yuu taqui, cha cuu perla vaha, cha cuu sahma vaha, sahma yuhva tixinda, sahma seda, sahma cuaha, cha cuu yutun chahan xico vixin, cha cuu nuhun ri elefante, cha cuu yutun taqui, cha cuu caa, cha cuu yuu, ¹³cha cuu canela, cha cuu yucu, cha cuu cutu, cha cuu nduta chahan xico vixin, cha cuu sicui yutun vaha, cha cuu vinu, cha cuu aceite, cha cuu yuti paan vaha, cha cuu trigu, cha cuu sundiquin, cha cuu chivu, cha cuu quiti, cha cuu careta, cha cuu ñivi—ndihi chacan xico ñi. ¹⁴Cua cati ñivi xico chacan chi ñivi ñuun can ti:

—Ña cua nihin ca ndo ndihi cuati suhva cha cuni xaan ndo chi ndihi cuii anima ndo. Cha ni naan ndihi cha vaha cha iyo chi ndo. Ndihi cha taqui cha iyo chi ndo cha ndoyo ñuhun, ta ña cua nihin ca ndo chi chi —cua cati ñi.

¹⁵Chica ni cua cuinda tahan ñi xico chacan, vati yuhvi ñi, vati cahnu tu ndoho ndehe ñivi ñuun can. Cua coo tu cuihya ini chi ñi xico can, ta cua ndahyu ñi, ¹⁶ta cua cati ñi ti:

—Cahnu xaan ñuun nu iyo ndo. Sahma vaha sahma taqui cha ni chacundichin ndo. Sahma tixinda sahma cuaha cha ni chacundichin ndo. Xuhun cuaan yuu taqui ni chacuindi sucun ndo, ¹⁷soco cahnu xaan tu ndoho ndehe ndo, vati yatin xaan cha ndoyo ñuhun ndihi chacan —cua cati ñi.

Ta ni cuhva cua coo ndihi ra satiñu chi tundo, vati chica ni cua

cuinda ra. ¹⁸Cua ndehe tahan ra nu cayu ñuun can, ta cua ndahyu chaa ra, ta cua cati ra ti:

—Ñahni ni inga ñuun cahnu cuhva cha cahnu ñuun ya —cua cati ra.

¹⁹Tacan cuu, ta cua cani ra ñuhun xini ra, ta cua ndahyu chaa ra, vati cua coo xaan tu cuihya ini chi ra, ta cua cati ra ti:

—Cahnu xaan ñuun cuu ñuun nu iyo ñivi can, ta ndihi ra satiñu chi tundo—ricu xaan tahan ra cha cuu, vati quihin tahan ra xuhun ñi. Cahnu xaan tu ndoho ndehe ñi, vati yatin xaan ndoyo ñuhun ñi —cua cati ra.

²⁰Ndioho ñivi iyo iti siqui andivi, ndioho ñivi Ndioo, ndioho tatun Jesuu, ndioho ñivi cahan cuenda ra Ndioo, ndihi ndioho—na cua cusii ini ndo, vati cha ni ndoyo ñuhun ñuun can. Na cua cusii ini ndo, vati cha ni tachi tuni ra Ndioo chi ñivi ñuun can. Cuenda maan ndo cha tachi tuni ra chi ñi.

²¹Tacan cuu, ta canihin iin ra tatun Ndioo iin yuu. Cahnu xaan chi ni cuu, soco nihin suhva ra tatun can, ta cani ra chi chi tichi tañuhun, ta quechaha cati ra ti:

—Ta ni cuhva cua ndoyo ñuhun ñuun Babilonia cahnu can. Nihin xaan cua cani tahan ñivi chi ñivi ñuun can, ta cua ndoyo ñuhun ñi, ta cua naan ñuun can. ²²Ña cua coo ca yaa ñuun can, vati ña cua cani ca ñi yaa. Ña cua tivi ca ñi. Ñahni ca tiñu cua satiñu ñivi. Ña cua ndico ca ñivi chaha. ²³Ña cua cayu ca ñuhun ñuun can, ta ni ña cua cusii ini ca ña chanu chi ii ña. Cua ndoyo ñuhun cuii ñuun can, vati

cahnu xaan rai cuu ra ni xico tichi ñuun can, ta ni sandahyu ñahan ñi chi ndihi ñivi, vati cahnu xaan ndavaha ni savaha ñi —cati ra.

²⁴Suvi ni ñuun can chahni ñivi chi ñivi Ndioo chi ñivi ni cahan cuenda ra Ndioo, ta chahni tahan ñi chi ñivi nini cahnu nu ñuhun ñuñivi.

19 Tacan cuu, ta chini yu cha cuu sava ni ta cua iin cha cahan ñivi, ta tuvi xaan ñivi cuu ñi. Iti siqui andivi iyo ñi, ta nihin suhva cahan ñi, ta quechaha cati ñi ti:

iCahnu xaan rai cuu ra Ndioo!
Maan ra cuu ra sacacu chi ndi,
ta maan ra cuu ra cuu rai cahnu
xaan.

Maan ra cuu ra iyo tu ndee ini,
²vati tachi tuni ra iin cha ndicha
ndicha.

Cha ni tachi tuni ra chi ñahan
ndavaha ni can,
vati sandoyo ñuhun ña chi ñivi
ñuñivi,
vati cahnu xaan ndavaha ni
savaha ña.

Cha ni tachi tuni ra chi ña,
vati chahni ña musu maan ra,
cati ñi.

³Ta inga chaha cati ndico ñi ti:
—iCahnu xaan rai cuu ra Ndioo,
vati cutuni ña ndihi ni quivi ndihi
ni tiempu! —cati ñi.

⁴Tacan cuu, ta chahnu chiti ndihi
oco cumi ra chanihin, ta chahnu
chiti tahan ndihi cumi ri quiti cuhu
iyo iti nuun ra Ndioo—ra ndaa nu
tayu cahnu can. Sacahnu ra ta ra chi
ra Ndioo, ta quechaha cati ra ta ra ti:
—iCahnu xaan rai cuu ra Ndioo,
ta na cua cuu chi tacan ni! —cati ra.

⁵Nu iyo tayu can nducahan iin
ñivi, ta cati ñi ti:

Ndioho musu Ndioo, ndioho ñivi
yuhvi chi ra Ndioo, ndioho
ñivi cahnu, ndioho ñivi
ndahvi—na cua sacahnu ndo
chi ra Ndioo,

cati ñi.

**Cuhva iyo vico tandaha cuenda
ra cuu ta iin mbee can**

⁶Tacan cuu, ta chini yu cha cuu
sava ni ta cua iin cha cahan ñivi,
ta tuvi ñi cuu. Nihin xaan cahan
ñi, vati cuhva iyo ndusu nu chinu
xaan nduta cahan ñi. Cuhva cahan
ra savi cahan ñi. Nihin xaan cana
chaa ñi, ta cati ñi ti:

iCahnu xaan rai cuu ra Ndioo,
vati cha ni ndaca ñahan ra chi
yo,

ta iyo xaan tu ndee ini chi ra!

⁷Na cua cusii ini xaan yo,
ta na cua sacahnu yo chi ra,
vati cha cua tandaha ra cuu ta
iin mbee can.

Cha iyo vaha ñivi cuu sava ni ta
cua ñasihi ra.

⁸Chaha ra Ndioo cha cundichin
vaha ñi sahma vaha sahma
taqui,

cati ñi. Tacan ni ndichin ñi, vati
sahma can cuu sava ta cua cha
vaha ndicha cha ni savaha ñivi cuu
ñivi Ndioo.

⁹Tacan cuu, ta quechaha cati ra
tatun Ndioo chihin yu ti:
—Tuhun ya cua taun ti: “Iyo ñivi
cana ñahan ra Ndioo, vati cua
sacahnu tahan ñi vico nu tandaha
ra cuu ta iin mbee can. Na cua cusii
ini ñi, vati cha ni cana ñahan ra
Ndioo chi ñi.”

Tacan cuu, ta cati ndico ra chihin yu ti:

—Tuhun ndicha tuhun cati tuhun ra Ndioo cuu chacan —cati ra.

¹⁰Tacan cuu, ta chahnu chiti yu iti nuun ra tatun Ndioo can, vati cuni yu sacahnu i chi ra, soco cati ra chihin yu ti:

—Ña vaha. Ña cua sacahnu cun chihin yu, vati cuhva iyo cun iyo tahin, ta musu ra Ndioo cuu tahin. Yani yu chihun, vati chaha tahin cuenda yoso cuhva iyo ra. Chi maan ra Ndioo ni cua sacahnu cun —cati ra.

Ñivi chaha cuenda yoso cuhva iyo ra Jesuu cuu ñi cahan cuenda ra Ndioo.

Quiti cuichin yoso iin rai

¹¹Tacan cuu, ta ndehi ti nuna tucu iti siqui andivi. Cha vachi iin ri quiti cuichin, ta yoso iin rai chi ri. Rai ndicha rai vaha cuu ra cati ñivi, ta iin cha ndicha ndicha tachi tuni ra. Iin cha ndicha ndicha cani tahan ra. ¹²Cuhva caa yaa ñuhun caa titi nuun ra, ta corona indi xini ra, ta cuaha suhva corona cuu chi. Ndiso tahan ra iin sivi ra, ta yoni chito ñaan sivi ndiso ra, soco iin tuhun ni maan ra chito. ¹³Ndichin ra iin sahma cuaha, vati yani niñi chi chi, ta Tuhun Ndioo nani ra, [vati sanahan ra yoso cuhva iyo ra Ndioo]. ¹⁴Ndihi ra cuu sandaru Ndioo iyo iti siqui andivi ndicu chi ra, ta suvi ni quiti cuichin yoso tahan ra ta ra, ta ndichin ra ta ra sahma cuichin vaha. ¹⁵Tichi yuhu ra quee iin espada xaan xaan, vati cua cani ra chi ñivi ñuñivi chi chi. Cua tachi tuni ra chi ñi, vati cua

coto ñivi ti xaan xaan cua nduxaan ra Ndioo, ta maan ra cuu ra iyo ndihi cuii tu ndee ini. ¹⁶Chata sahma ndichin ra ndiso ra iin sivi ra, ta nu chaha ra ndiso tahan ra sivi ra, ta cati chi ti rai ndaca ñahan ndicha cuu ra. Rai cumi tiñu ndicha ndicha cuu ra, cati chi.

¹⁷Tacan cuu, ta ndehi ti tichi ri nicandi indi iin ra tatun Ndioo. Nihin xaan cana chaa ra chi ndihi ri saa tati iti siqui, ta quechaha cati ra chi ri ti:

—Nahan ndo tihya. Na cua nducuiti ndo nu cua sacahnu ra Ndioo iin vico cahnu xaan. ¹⁸Nahan ndo, vati cua cachi ndo cuñu ra rey. Cua cachi ndo cuñu ra sandaru cahnu. Cua cachi ndo cuñu ra chanihin. Cua cachi ndo cuñu ri quiti. Cua cachi ndo cuñu ra yoso chi ri. Cua cachi ndo. Masi satiñu tatun ñi, masi ña satiñu tatun ñi, masi ñivi cahnu cuu ñi, masi ñivi ndahvi cuu ñi, soco cua cachi ndo cuñu ñi —cati ra tatun Ndioo can, [vati tacan ni cua tachi tuni ra Ndioo chi ñivi].

¹⁹Tacan cuu, ta ndehi ti iyo cuiti ri quiti cuhu ndavaha ni can chi ndihi ra rey iyo nu ñuhun ñuñivi chi ndihi sandaru ra. Iyo cuiti ra ta ra, vati cua cani tahan ra ta ra chi ra yoso chi ri quiti cuichin can chi ndihi sandaru ra. ²⁰Tacan cuu, ta ra sandaru ra yoso chi ri quiti cuichin can—tiin ra chi ri quiti cuhu can chi ra cahan cuenda run, vati maan ra cuu ra ni savaha cuhva cahnu xaan can, ta sandahyu ñahan ra chi ñivi, ta ndaa seña ri quiti cuhu can nuun ñi, ta sacahnu ñi ita niñu ri. Tiin ra sandaru can chi run quiti

cuhu chi run cahan cuenda run, ta tihi ra chi run nu cayu ñuhun xaan. Nduvi tahan run ni vii ndito, ta tihi ra chi run. ²¹Ta ndihi ca ñivi inda naan chi run—chahni ra yoso quti cuichin can chi ñi. Chahni ra chi ñi chi espada cha quee yuhu ra. Tacan cuu, ta chachi ndihi ri saa can cuño ñivi ni chihi, ta ni chitu xaan ri cuu, [vati tacan ni tachi tuni ra Ndioo chi ñi].

Cua coo iin mil cuiya

20 Tacan cuu, ta ndehi ti iti siqui andivi vachi nuun iin ra tatun Ndioo. Ticu yuhu soco nu indi ñivi savaha ndavaha ni naan ra, ta naan tahan ra cadena caa, ta cahnu suhva cadena caa can. ²Tacan cuu, ta ni tiin ra chi run cuu dragón can—run cuu coo nda ni iti chata. Cuihna cuu run, ta nani run Satanaa. Chuhni ra tatun Ndioo can chi run. Iin mil cuiya cua cunuhni run savaha ra. ³Tacan cuu, ta tihi ra chi run tichi soco can. Cunu suhva nu tihi ra chi run, ta chasi vaha ra yuhu soco nu quihvi run. Chacan cuu cha ña cua sandahyu ñahan ca run chi ñivi tichi quivi can. Cua queta iin mil cuiya, ta sa cua coo nuna ndico run suhva quivi.

⁴Tacan cuu, ta ndehi tayu nu ndaa uvi ra ta ra. Ndaa ra, vati iyo ndatu chi ra, vati cua tachi tuni ra. Ndehe tahin ti iyo tahan ñivi tahnda sucun, vati chaha ñi cuenda yoso cuhva iyo ra Jesuu, vati chinu ini ñi tuhun Ndioo. Ñican cuu ñi ña ni sacahnu chi run quti cuhu can, ta ni chi ita niñu run ña sacahnu ñi, ta ni ña ni chacunda seña run nuun ñi ni ndaha ñi. Cha iyo ndito

ndico ñi, ta icaa ni ndaca ñahan ñi chi ra Cristo. Iin mil cuiya ndaca ñahan ñi chi ra. ⁵Ta inga ñivi cha ni chihi—ña cua natacu nahan ñi nda cua nda cua queta iin mil cuiya can. Ñivi cua natacu ndico, ta ña ta queta iin mil cuiya can—ñican cuu ñi cua natacu ndico xihna cuii. ⁶Cua cusii ini ñi, ta ñahni cuati cua coo chi ñi. Ñican cuu ñi cua natacu xihna cuii, ta ña cua ndehe ñi tu ndoho nu cua cayu ñuhun xaan. Cua cuu ñi sava ta cua iin sutu iti nuun ra Ndioo iti nuun ra Cristo, ta icaa ni cua cundaca ñahan ñi chi ra Cristo. Iin mil cuiya cua cundaca ñahan ñi.

⁷Nu cua queta iin mil cuiya can, ta sa cua nuna ndico run Satanaa nu ndasi run. ⁸Cua quee run, ta cua sandahyu ñahan run chi ndihi ñivi ñuñivi. Chi ñivi Gog chi ñivi Magog cua sandahyu ñahan run. Cua sacuiti run chi ñi, vati cua cani tahan ñi chi ñivi ra Ndioo. Tuvi xaan ñi cua nducuiti, vati cuhva iyo yuti yuhu tañuhun iyo maan ñi, [vati tuvi ñi cuu ñi].

⁹Cua cuhun ñi nu nduhva cahnu, ta cua ticora ñi nu iyo ñivi Ndioo nu iyo ñuun ñi, vati cua cani tahan ñi chi ñi. Tacan cuu, ta cua quehni ñuhun iti siqui andivi, ta cua cayu cuii ñi. ¹⁰Tacan cuu, ta cua tihi ra Ndioo chi run cuihna nu cayu ñuhun xaan, vati maan run cuu run sandahyu ñahan chi ñivi. Nu iyo ri quti cuhu ndavaha ni chi ra cahan cuenda run cua tihi tahan ra chi run cuihna. Nduvi ta niñu cua ndehe run tu ndoho ndihi ni quivi ndihi ni tiempu.

**Cua cutuni ñivi iti nuun
ra ndaa tayu cuichin**

¹¹Tacan cuu, ta ndehi iin tayu cuichin tayu cahnu, ta ndehi chi ra ndaa nuun chi, ta cha ni naan ñuhun ñuñivi chi andivi, vati ñahni nu cuu coo chi. ¹²Tacan cuu, ta ni ndehi ti nducuiti ñivi cha ni chihi. Nducuiti ñi cuu ñivi cahnu, ta nducuiti ñi cuu ñivi ndahvi. Iti nuun ra Ndioo nducuiti ñi, ta nuna tutu ndiso cuenda yoso cuhva ni chaco ñi, ta iyo inga tutu. Nuna tahan chi, ta ndiso chi sivi ñivi cua coo ndito chi ra Ndioo. Cuhva ndiso tutu can, cuhva cha ni savaha ñi ni cutuni ñi ta ñi. ¹³Natacu ndico ñivi cha ni chihi tichi nduta tañuhun, ta natacu ndico ñivi ni cuchi tichi ñuhun. Ndihi ñivi ni natacu ndico, ta ni cutuni ñi ta iin ta iin ñi cuhva cha ni savaha ñi. ¹⁴Tacan cuu, ta ña cua cuu cuvi ca ñivi, soco cua cayu ñi nu iyo ñuhun xaan. ¹⁵Tu ña iyo sivi ñivi nu tutu ra Ndioo, ña cua coo ndito ñi chi ra, soco cua tava ndaa ra chi ñi nu cayu ñuhun xaan.

**Cua coo andivi chaa chi
ñuhun ñuñivi chaa**

21 Tacan cuu, ta ndehi ti iyo iin andivi chaa chi ñuhun ñuñivi chaa, vati cha ni naan andivi chi ñuhun ñuñivi cha ni chaco xihna ca, ta ñahni ca nduta tañuhun iyo. ²Tacan cuu, ta ndehi ñuun Jerusalén chaa. Ñuun ii cuu chi, ta vachi chi iti siqui andivi nu iyo ra Ndioo. Taqui xaan chi cuu, vati cuhva iyo iin ña chanu cha ndutaqui ña chi ii ña iyo ñuun can. ³Tacan cuu, ta chini yu ti cahan

iin ñivi iyo nu iyo tayu cahnu can. Nihin suhva cahan ñi, ta cati ñi ti: —Vitin cha iyo cuiti ñivi nu iyo ra Ndioo, ta icaa ni cua coo ra chi ñi. Cua cuu ñi ñivi ra, ta suvi ni maan ra Ndioo cua coo chi ñi. ⁴Maan ra cua sanaan ndihi tu cuihya ini cha iyo chi ñi, ta ña cua cuvi ca ñi. Ña cua coo ca tu cuihya ini chi ñi. Ña cua ndahyu ca ñi, ta ni ña cua coo ca tu ndoho chi ñi, vati cha ni naan cuhva ni chaco nu quichi quivi —cati ñi.

⁵Tacan cuu, ta quechaha cati ra ndaa nu tayu cahnu can ti:

—Chaa chaa cha iyo ndihi cuii cha ni savahi —cati ra.

Ta quechaha cati inga ra ti:

—Chacan ni cua taun, vati cha ndicha ndicha cuu chi —cati ra.

⁶Ni vii cahan ra chahnu, ta cati ra ti:

—Cha iyo vaha vitin. Yuhu cuu ra cha iyo nda ni xihna cuii, ta yuhu cuu ra ni cua coo nu cuahan quivi. Chacan cuu cha cui sava ni ta cua letra A chi letra Z. Tu cua cuni ñivi, cua cuhve cha cua coo ndito ñi chihin yu, ta ñahni cha cua tiahi ñi. ⁷Tu cua sacanaan ndo chi run cuihna, cua coo ndihi cha vaha ya chihin ndo. Ndioo sacahnu ndo cua cuu yuhu, ta sehi cua cuu ndo. ⁸Ta inga ñivi—ñivi yuhvi, ñivi ña chinu ini, ñivi xaan, ñivi chahni, ñivi chaco ndavaha ni chi tahan ñi inga chiyo, ñivi tasi, ñivi sacahnu ita niñu, ñivi sandahyu ñahan—ndihi ñican cua cayu ñi nu cayu ñuhun xaan. Tacan cua ndoyo ñuhun ndico tucu ñi —cati ra Ndioo.

**Cua coo iin ñuun cha cua
cua Jerusalén chaa**

⁹Tacan cuu, ta quichi iin ra tatun Ndioo—iin ra chacunaan coho

can, ta ni chacoo tu ndoho chi ñivi ñuñivi. Quichi ra, ta quechaha cati ra chihin yu ti:

—Coho, ti cua sanahin chihun yoo cuu sava ni ta cua iin ña chanu chi ra cuu ta iin mbee can —cati ra.

¹⁰Ni vii cahan ra Tati Ndioo chihin yu. Tichi ñumahna cahan ra chihin yu, ta suvi ra tatun Ndioo can ndaca ra chihin yu. Cuahan ndi iin siqui yucu, ta sucun xaan suhva yucu can, ta sanahan ra iin ñuun chihin yu, ta iti siqui andivi vachi nuun ñuun Jerusalén. Iti nuun ra Ndioo nuun ñuun ii can. ¹¹Taqui xaan iyo ñuun can sava ni cuhva cha taqui xaan iyo maan ra Ndioo. Nda cua xiñu caa maan ñuun can cuhva caa iin yuu jaspe yuu taqui ndicha. Caa chi cuhva caa iin inu.

¹²Candaa yuhu ñuun can, ta sucun suhva ndaa yuu can. Iyo uchi uvi ticu nu quihvi ñivi tichi ñuun, ta iyo iin ra tatun Ndioo iin iin ticu can. Siqui iin iin ticu can iyo iin iin sivi ndihi uchi uvi ra cuu sutu ñuun cha cuenda ñivi Israel tiempu chahnu. ¹³Iyo uni ticu chi chiyo cana nicandi, ta iyo inga uni ticu chi chiyo iti xini, ta iyo inga uni ticu chi chiyo iti xuu, ta iyo inga uni ticu chi chiyo chiso nicandi.

¹⁴Ta chaha yuu ndaa yu ñuun can indi uchi uvi yuu nahnu, ta iin iin yuu can ndiso iin iin sivi ra cuu tatun ra cuu ta iin mbee can.

¹⁵Naan ra tatun Ndioo can iin yutun xuhun cuaan, vati cua ticuhva ra ñuun can. Cua ticuhva ra yuu ndaa yu ñuun can, ta cua ticuhva ra ndihi uchi uvi ticu chi.

¹⁶Iyo cumi tutu yuhu ñuun can, ta inuun iyo ndihi cumi chiyo chi.

Ticuhva ra tatun Ndioo can ñuun can, ta uchi uvi mil cuhva cuu chi. Inuun chi cha cani chi, ta inuun chi cha quihin chi, ta inuun chi cha sucun chi. ¹⁷Ticuhva tahan ra yuu ndaa yu ñuun, ta iin ciendu uvi xico cumi cha soco cuu chi. Ticuhva maan ra tatun Ndioo cuhva ticuhva maan yu nu ñuhun ñuñivi ya.

¹⁸Yuu jaspe cuu yuu ndaa yu ñuun can, ta mani xuhun cuaan cuu ñuun can. Cuhva caa inu vaha caa chi. ¹⁹Ndaa yuu taqui vaha chaha yuu ndaa yu ñuun can, ta ndihi nuun yuu taqui ndaa chaha chi. Uchi uvi yuu nahnu cuu chaha chi. Yuu xihna cuii ndaa yuu jaspe, ta inga chi ndaa yuu safiro yuu asun, ta inga chi ndaa yuu ágata, ta inga chi ndaa yuu esmeralda yuu cuii, ²⁰ta inga chi ndaa yuu ónice, ta inga chi ndaa yuu cornalina yuu cuaha, ta inga chi ndaa yuu crisólito yuu cuaan, ta inga chi ndaa yuu berilo yuu cuii cuii, ta inga chi ndaa yuu topacio yuu cuaan cuaan, ta inga chi ndaa yuu crisoprasa, ta inga chi ndaa yuu jacinto yuu asun, ta inga chi ndaa yuu amatista. ²¹Uchi uvi ticu yuu ndaa can cuu perla. Iin perla cuu iin iin chi, ta mani xuhun cuaan cuu iti yaha tichi ñuun can. Cuhva caa inu vaha ndicha caa chi, [vati ndichin xaan chi].

²²Ñahni ve ñuhun ndehi tichi ñuun can, vati iyo ra chahnu Ndioo. Chi maan ra iyo xaan tu ndee ini, ta iyo tahan ra cuu ta iin mbee can. Chacan cuu cha ñahni ve ñuhun iyo. ²³Ñahni ri nicandi iyo ñuun can, ta ñahni ri yoo iyo, vati ndichin xaan

iyo ra Ndioo, ta ndichin tahan iyo ra cuu ta iin mbee. ²⁴Nu ndichin can cua caca cuu ñivi, ta cua coo tahan ra ndaca ñahan vaha ta ra, ta taqui xaan cua cuu ñuun can.

²⁵Ña cua cundasi ticu yu ñuun can chinucahni, ta ñahni cha cuaa cua coo tican. ²⁶Cua coo cha vaha. Cua coo cha cahnu cha iyo chi ndihi ñivi ñuun can, ²⁷soco ñahni cha quini cua coo. Ña cua coo ñivi ndacu ndavaha ni. Ña cua coo ñivi sandahyu ñahan. Mani ñivi iyo sivi nu tutu cua coo ndito chi ra cuu ta iin mbee can.

22 Tacan cuu, ta sanahan ra tatun Ndioo chihin yu ti iyo iin yuta. Tichi tayu nu ndaa ra Ndioo chi ra cuu ta iin mbee quee nduta can. Taqui ndicha iyo chi, ta cuaan cuaan iyo chi. Cuenda cha cua coo ndito ñivi iyo nduta can, ²ta mahñu iti cahnu tichi ñuun can iyo iin yutun. Nduvi chiyo yu yuta can iyo yutun can, ta uchi uvi chaha chaha chi chiti chi tichi iin cuiya. Yoo ta yoo chaha chi chiti chi, ta siin siin nuun chiti chi cuu, ta ndaha chi cuu iin rimeri chi ndihi ñivi ñuñivi. Cuenda cha cua coo ndito ñivi chi ra Ndioo iyo tahan yutun can. ³Ñahni ca cha ndavaha ni cua coo. Mani maan ra Ndioo ni cua coo nu tayu ra. Cua coo tahan maan ra cuu ta iin mbee can, ta ñivi ra—cua sacahnu ñi chi ra. ⁴Cua ndehe ñi nuun ra Ndioo, ta sivi ra cua ndoo nutaan ñi, vati iyo cuii ñi chi ra. ⁵Ñahni ca cha cuaa cua coo, ta ña cua cuni ñuhun ñivi ñuhun ndichin. Ña cua cuni ñuhun ñi ñuhun nicandi, vati iyo ra chahnu Ndioo. Chacan cuu cha

cua ndundichin nu iyo ñi, ta cua cundaca ñahan ñi ndihi ni quivi ta ndihi ni tiempu.

Yatin ni cua quichi ndico ra Jesucristo

⁶Tacan cuu, ta cati ra tatun Ndioo can chihin yu ti:

—Tuhun ndicha cuu tuhun ya, ta cua cuinu ini cun chi chi. Suvi ra chahnu Ndioo cuu ra cati tuhun chi ra ni cahan cuenda ra nu ni quichi quivi. Tava tiñu ra chi tatun ra, vati cua sanahan ra chi musu ra ñaan cha cuu cha cua coo tichi quivi ya —cati ra.

⁷Ta cati ra chahnu ti:

—Yatin xaan cua quichi yu —cati ra.

iCua cusii ini ndo, tu cua sacuinu ndo tuhun Ndioo tuhun ndaa nu tutu ya!

⁸Yuhu ra Juaan cui, ta ni chini yu tuhun ya, ta ndehi cha ni tai nu tutu ya. Nu ni ndehi chacan, nu ni chini yu tuhun can, ta chahnu chiti yu iti nuun ra cahan chihin yu, ⁹soco quechaha cati ra chihin yu:

—Ña vaha chacan. Musu Ndioo cuu tahin chihun chi ra yani cun ra ni cahan cuenda ra Ndioo chi ñivi sacuinu tuhun iyo nu tutu ya. Chi maan ra Ndioo ni cua sacahnu cun —cati ra.

¹⁰Tacan cuu, ta cati ndico ra chihin yu ti:

—Ña cua tixehun tuhun Ndioo iyo nu tutu ya, vati yatin xaan cua queta chi. ¹¹Ñivi ndacu ndavaha ni—na cua coo ca ñi chi ndavaha ni can. Ñivi ndacu cuati—na cua sanihin ca ñi savaha ñi cuati, soco ñivi ndacu cha vaha—na cua coo

ca ñi chi cha vaha. Ñivi ndacu cha vii—na cua coo ca cha vii chi ñi —cati ra.

¹²[Ta cati ndico tucu ra chahnu ti:]

—Yatin xaan cua quichi ndico yu, ta cua tiahvi ndico yu chi ñivi cuhva cha ni savaha ñi. Chi iin iin ñi cua tiahvi ndico yu. ¹³Yuhu cuu ra cha iyo nda ni xihna cuii ca, ta yuhu cuu ra ni cua coo nu cuahan quivi. Chacan cuu cha cuu yu sava ni ta cua letra A chi letra Z —cati ra.

¹⁴Ndihi ndo cha ni nduvaha anima—cua cusii ini ndo. Chacan cuu cha cua cuu quihvi ndo nu iyo yutun vaha can, ta cua coo ndito ndo chi ra Ndioo, ta cua cuu quihvi ndo yu ñuun can. ¹⁵Iti chata ñuun can cua ndoo ñivi ndacu ndavaha ni. Cua ndoo ñivi tasi. Cua ndoo ñivi ndacu ndavaha ni chi tahan ñi inga chiyo. Cua ndoo ñivi chahni. Cua ndoo ñivi sacahnu ita niñu. Cua ndoo ñivi sandahyu ñahan. Cua ndoo ñi.

¹⁶Ta cati ndico ra chahnu ti:

—Yuhu ra Jesuu cui, ta cha ni tava tiñu yu tatun Ndioo nu iyo cun, vati cua cati tuhun cun tuhun ya chi ñivi yu. Ñivi ra David chahnu cui, ta sacuinu yu ndihi tuhun cha cati tuhun ra Ndioo, vati nu quichi quivi ni chaha ra cuenda yoso cuhva cua coo tiñu iti nuun —cati ra.

¹⁷Tacan cuu, ta cati ra Tati Ndioo, ta cati tahan ñivi cuu sava ta cua ña chanu ra cuu ta iin mbee ti:

—Na cua quichi cun —cati ñi chi ra chahnu Jesuu.

Ndihi ndo chini tuhun ya—na cua cati tahan ndo chi ra ti:

—Na cua quichi cun —cua cati ndo.

Tu iyo ñivi cuni ñi coo vaha ñi, na cua coo ndito ñi chi ra Ndioo, ta ñahni cha cua tiahvi ñi.

¹⁸Yuhu cati tuhun chi ndihi ñivi chini tuhun Ndioo iyo nu tutu ya. Cati tuhun chi ndo ti tu cua tiso ca ndo tuhun nu iyo tuhun ya, cua tiso ra Ndioo tu ndoho chi ndo cuhva cati tutu ya ti cua ndehe ñivi tu ndoho nu cua cundihi quivi.

¹⁹Tu cua tava ndaa ndo tuhun Ndioo iyo nu tutu ya, cua tava ndaa ra Ndioo chi ndo, ta ña cua coo ndito ndo chi ra nu iyo yutun can nu iyo ñuun ii can cuhva cati tutu ya.

²⁰Ta ra cati ti cha ndicha cuu tuhun ya—cati ra ti:

—Yatin xaan cua quichi yu —cati ra.

Ta cati ndico yu ti:

—iYoho ra chahnu, na cua quichi yatin cun, ta na cua cuu chi tacan ni! —cati yu.

²¹Na cua savaha ra chahnu Jesuu tu manini chi ndihi ndo, ta na cua cuu chi tacan ni.